

"TEKİN OLMAYI" BEKLERKEN: LGBT MÜLTECİLERİN ARA DURAĞI TÜRKİYE

Alan Araştırmasını Yapan ve Yayına Hazırlayan
Hayriye Kara & Damla Çalık

“TEKİN OLMAYI” BEKLERKEN: LGBTİ MÜLTECİLERİN ARA DURAĞI TÜRKİYE

“Hep geriye duyulan özlem ve tam gidememe halleri... Ölüm korkusu, başka bir ülkede yaşamaya mecbur bırakılma; yersiz yurtsuz kalma halleri... LGBTİ mültecilerin İran'dan başlayan kara tren yolculukları, Türkiye'de “tekin olmayı bekleme” durakları...

Sığınılan limanlar ve yeni yaşam alanları, gerçekten daha mı özgür?”

Alan Araştırmasını Yapan ve Yayına Hazırlayan
Hayriye KARA & Damla ÇALIK

Temmuz 2016

Canadâ

“Bu rapor, Kaos GL Derneği tarafından, Açık Toplum Vakfı'nın ana destekçisi olduğu LGBTİ'lerin İnsan Haklarının İzlenmesi Programı Projesi kapsamında ve Kanada Büyükelçiliğinin destekleriyle yayınlanmıştır. Bu, Açık Toplum Vakfı'nın ve Kanada Ankara Büyükelçiliği'nin resmi görüşlerini yansıttığı anlamına gelmemektedir.”

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜRLER	V
KISALTMALAR	VII
RAPORUN GEREKÇESİ ve ÖZET BULGULAR	IX

I. GİRİŞ	1
A. ARAŞTIRMANIN METODU VE TERMİNOLOJİ	3
ARAŞTIRMANIN METODU	3
TERMİNOLOJİ	3
1. Biyolojik Cinsiyet / Toplumsal Cinsiyet	3
2. Cinsel Yönelim	5
Eşcinsel	5
Gey	5
Lezbiyen	6
Biseksüel	6
Heteroseksüel	6
3. Cinsiyet Kimliği	7
4. Trans	7
5. İnterseks Durumu	8
6. Heteronormativite	8
Homofobi	9
Transfobi	9
B. TÜRKİYE'DE LGBTİ'LERİN DURUMU	10
C. İRAN'DA LGBTİ'LERİN DURUMU	12
Eşcinsel Beraberlikler	12
Transgender Yasası	14
Eşcinsel ve Biseksüel Kadınlar	16

II. ULUSLARARASI HUKUKTA CYCKİD TEMELLİ ULUSLARARASI KORUMA BAŞVURULARI	17
A. BMMYK ULUSLARARASI KORUMA HAKKINDA KILAVUZ İLKELER No: 9	20
B. AVRUPA BİRLİĞİ	21
C. AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ ve KANADA	22
III. TÜRK HUKUKUNDA CYCKİD TEMELLİ ULUSLARARASI KORUMA BAŞVURULARI	25
IV. TÜRKİYE'DEKİ İRANLI LGBT MÜLTECİLERİN DURUMU ve SİĞİNMA PROSEDÜRÜ	31
A. BAŞVURU, KAYIT ve MÜLAKATLAR	33
B. BARINMA	37
C. SAĞLIK HAKKINA ERİŞİM	38
Trans Geçiş Süreci	39
Psikolojik Destek	39
D. SOSYAL YARDIM	40
E. ÇALIŞMA HAYATI	42
F. SOSYAL HAYAT	43
G. HOMOFOBİK ve TRANSFOBİK ŞİDDET VE CİNSEL TACİZ	45
V. SONUÇ VE TAVSİYELER	47

TEŞEKKÜRLER

Bu rapor Kaos GL Derneği tarafından Mülteci Hakları Programı kapsamında hazırlanmıştır.

"İranlı LGBTİ Mültecilerin İnsan Haklarını Korunması ve Türkiye'deki Duruma İlişkin Farkındalık Yaratılması" projesini destekleyen Kanada Büyükelçiliği'ne, Kaos GL İnsan Hakları Programının ana destekçisi Açık Toplum Vakfı'na, Mersin'de yapılan görüşmeler sırasında desteğini esirgemeyen SGDD Mersin Ofisi'ne, Denizli ve Kayseri ziyaretlerinde bizimle olan Nazlı Gizem YILDIRIM'a, raporun hazırlanmasına katkıda bulunan Yıldız TAR, Tuna Semir AKPINAR, Cavidan SOYKAN ve Özgür DURMAZ'a, 5 farklı uydu kentte mültecilerle görüşen ve bu raporu hazırlayan Derneğimizin avukatı Hayriye KARA ve Damla ÇALIK'a çok teşekkür ederiz.

Son olarak bizimle kendi acılarını, sorunlarını, beklentilerini, herkes için özgür, tüm renklerin bir arada yaşadığı dünya umutlarını paylaşan tüm LGBT mültecilere sonsuz teşekkürler.

Kaos GL

KISALTMALAR

- AB : Avrupa Birliği
- ABD : Amerika Birleşik Devletleri
- AGİT : Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı
- BMMYK: Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliđi
- CJEU : Court of Justice of the European Union
- CK : Cinsiyet Kimliği
- CY : Cinsel Yönelim
- GİGM : Göç İdaresi Genel Müdürlüğü
- IGLHRC: The International Gay and Lesbian Human Rights Commission
- ILGA : International Lesbian, Gay, Bisexual, Trans and Intersex Association
- IRQO : Iranian Queer Organization
- İKGV : İnsan Kaynağını Geliştirme Vakfı
- İD : İnterseks Durumu
- LGBTİ : Lezbiyen, Gey, Biseksüel, Trans, İnterseks
- SGDD : Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği
- SGK : Sosyal Güvenlik Kurumu
- STK : Sivil Toplum Kuruluşu
- TCK : Türk Ceza Kanunu
- YUKK : Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu

RAPORUN GEREKÇESİ ve ÖZET BULGULAR

Kaos Gey ve Lezbiyen Kültürel Araştırmalar ve Dayanışma (Kaos GL) Derneği 1994 yılında lezbiyen, gey, biseksüel, trans ve intersekslere yönelik şiddet ve ayrımcılığa karşı mücadele etmek ve LGBTİ'lerin yaşadıkları sorunlara karşı dayanışma oluşturmak amacıyla kurulmuştur.

Kaos GL Derneği 2007 yılından bu yana İnsan Hakları Programı kapsamında mülteci hakları çalışmalarını yürütmektedir. Bu kapsamda LGBTİ mültecilere hukuki ve sosyal danışmanlık verilmekte, LGBTİ mültecilerin katılımcı olduğu ve sorunların tartışıldığı çalıştaylar gerçekleştirilmekte, alandan elde edilen bilgiler ışığında lobi ve savunuculuk faaliyetleri yürütülmektedir.

Ayrımcılık temelleri birbirinden keskin çizgilerle ayrılmaz. Aksine ayrımcılık iç içe geçtikçe ağırlaşan bir pratiğe sahiptir. Bu nedenle bu temellerin kesiştiği alanlardaki gruplar ayrımcılık ve nefrete çok daha yoğun bir şekilde maruz kalırlar. LGBTİ mülteciler bu kesişim alanlarında yer alan en dezavantajlı gruplar arasındadır. Buna rağmen LGBTİ mültecilerin yaşadıkları sorunlar ile özel ihtiyaçları ve hassasiyetleri gerek devlet gerekse sivil toplum tarafından yeterince dikkate alınmamaktadır.

LGBTİ mülteciler CYKİD'leri nedeniyle maruz kaldıkları ayrımcılık ve şiddetten kaçarak Türkiye'ye ulaşmaktadır. Ancak Türkiye'de de LGBTİ mültecilere yönelik ayrımcılık, nefret, damgalama ve marjinalleştirme katlanarak devam etmektedir. Türkiye'de buldukları süre zarfında, kendi toplumları içerisinde homofobik ve transfobik şiddetin hedefi iken Türkiye'deki resmi kuruluşlar ve yerel halk tarafından bu şiddete ırkçılık ve yabancı düşmanlığı da eklenmektedir. Bu nedenle LGBTİ mülteciler, mültecilerin kendi aralarındaki dayanışma ağlarına dahil olamadıkları gibi Türkiye'deki resmi kurumlar ve sivil toplum tarafından sağlanan yardımlardan faydalanamamaktadır ya da bu hizmet ve yardımlardan faydalanırken homofobik ve transfobik söylemlere maruz kalmaktadır.

Bu rapor ile amaçlanan statü alıp üçüncü ülkeye yerleştirilene kadar Türkiye'de ayakta kalmaya çalışan İranlı LGBTİ mültecilerin uydu kentlerdeki günlük yaşam, temel haklara erişim konusunda, resmi kurumlarda ve sosyal hayatta maruz kaldıkları ayrımcılığa ışık tutmaktır. Bu kapsamda beş farklı uydu kentte İranlı LGBT mültecilerle derinlemesine mülakatlar yapılmış, söz konusu uydu kentlerdeki İl Göç İdaresi Müdürlükleri, barolar ve yerel STK'lar ile LGBTİ mültecilerin durumuna ilişkin görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

Yapılan görüşmelerde İranlı LGBT mültecilerin ortaklaşan sorunları olsa da özellikle haklara erişim ve resmi kurumlarla iletişim konusunda uydu kentlerde farklı uygulamaların olması nedeniyle sorunların da farklılaştığı tespit edilmiştir.

Görüşme yapılan LGBT mültecilerin tamamı uydu kentlerde diğer İranlı mülteciler ya da yerel halk tarafından sözel şiddet ve tacize maruz kaldıklarını, yarısından fazlası ise fiziksel şiddete maruz kaldıklarını belirtmiştir. Özellikle trans kadınlar görünürlük nedeniyle her sokağa çıktıklarında bakışlarla ya da sözel olarak taciz edildiklerini söylemiştir. Sokaktaki şiddet Kayseri gibi muhafazakar şehirlerde daha yoğun yaşandığı ve LGBT mültecilerin yerel halk tarafından Türkiyeli LGBT'lere oranla çok daha fazla homofobik ve transfobik şiddetin hedefi olduğu tespit edilmiştir.

LGBT mültecilerin tamamı uzun bekleme süreleri nedeniyle mağdur olduklarını ifade etmiştir. Özellikle herhangi bir maddi gelirleri olmadığı için ekonomik olarak çok sıkıntı çektiklerini, Türkiye'de yasal olarak çalışmadıkları için kayıt dışı ağır koşullarda çalıştıklarını, trans mülteciler ise görünürlük nedeniyle iş bulamadıklarını ifade etmiştir. Bazı trans mülteciler çalışabilmek için kimliklerini değiştirdiklerini ve bu durumun psikolojilerini oldukça etkilediğini söylemiştir. İş bulabilen mülteciler ise ifşa oldukları zaman işlerini kaybettiklerini ya da işyerinde taciz edilip ayrılmak zorunda kaldıklarını ve paralarını alamadıklarını belirtmiştir.

Görüşme yapılan mültecilerin tamamı barınma konusunda sorun yaşadıklarını, bu konuda kendilerine hiçbir resmi danışmanlık sağlanmadığını, kendilerinden önce gelen İranlı LGBT mültecilerin barınma konusunda yardımcı olduğunu belirtmiştir. Mülteci oldukları için daha yüksek kira ödemek zorunda olduklarını ve bir evi birkaç kişi paylaştıklarını söylemişlerdir. Trans mülteciler kendilerine ev verilmediği, ev bulsa bile çok daha fazla kira ödemek zorunda olduklarını, eşcinsel mülteciler ise ifşa oldukları zaman evden atılabilecekleri korkusuyla "göze batmamaya" çalıştıklarını ifade etmişlerdir.

Sağlık hakkına erişim konusunda, hastaneye gittiklerinde özellikle dil nedeniyle hizmet alamadıklarını kendileriyle dalga geçildiğini, bu nedenle hastaneye gitmeyi tercih etmediklerini belirtmişlerdir. Trans mülteciler uydu kentlerdeki devlet hastanelerinin trans geçiş sürecine ilişkin olarak bilgi sahibi olmadıklarını, hastanede yardımcı olmaya çalışsalar bile gerek dil problemi gerekse bilgisizlik nedeniyle yeterli hizmeti alamadıklarını belirtmiştir.

İranlı LGBT mülteciler kayıt sırasında SGDD ve GİGM'de çok fazla sorun yaşamadıklarını ancak özellikle imza günlerinde İl Göç İdaresi Müdürlükleri'nde bazı görevliler ve diğer mülteciler tarafından sözlü tacize maruz kaldıklarını, cinsel yönelim ve cinsiyet kimlikleri nedeniyle kendileriyle alay edildiğini belirtmişlerdir.

BÖLÜM I.

GİRİŞ

A. ARAŞTIRMANIN METODU VE TERMİNOLOJİ

ARAŞTIRMANIN METODU

Bu rapor, ana destekçi Açık Toplum Vakfı ve Kanada Büyükelçiliği tarafından “İranlı LGBTİ Mültecilerin İnsan Haklarını Korunması ve Türkiye’deki Duruma İlişkin Farkındalık Yaratılması” başlıklı proje kapsamında 19 Ocak 2016 ve 2 Şubat 2016 tarihleri arasında İranlı LGBT mültecilerin yoğun olarak ikamet ettikleri beş farklı uydu kentte¹ 83 İranlı LGBT² mülteciyle yapılan derinlemesine mülakatlar sonucunda elde edilen bilgiler doğrultusunda hazırlanmıştır.

Yapılan mülakatlarda İran’dan Türkiye’ye gelip sığınma talebinde bulunma nedenlerine odaklanılmamış daha çok statü alıp üçüncü ülkeye yerleştirilene kadar Türkiye’de geçirdikleri süre zarfında sığınma prosedüründe karşılaştıkları zorluklar, haklara erişimin önündeki engeller, günlük yaşam pratikleri sırasında maruz kaldıkları ayrımcılık ve nefret esas alınmıştır.

Yapılan mülakatlar öncesinde LGBT mülteciler raporun gerekçesi ve amacı hakkında bilgilendirilmiş ve elde edilen bilgilerin raporda kullanılması konusunda rızaları alınmıştır. Rapor hazırlanırken mültecilerin mahremiyetlerini ve güvenliklerini tehlikeye düşürecek hiçbir bilgi raporda kullanılmamıştır. Mültecilerin mahremiyetlerini korumak için alıntı yapılan görüşmelerin tarihi ve hangi şehirde yapıldığı belirtilmemiştir.

TERMİNOLOJİ

1. Biyolojik Cinsiyet / Toplumsal Cinsiyet

Biyolojik cinsiyet insanları genetik, fizyolojik ve biyolojik özellikleri üzerinden “kadın” ya da “erkek” olarak tanımlar. Bu sınıflandırmada biyolojik farklılık temel alınır. Bununla birlikte, toplumsal ilişkiler içinde insanların cinsiyetlerine dayanarak belirlenen konumların ve işbölümünün gerektirdiği rollerin ve sorumlulukların biyolojik cinsiyet ile bir ilgisi yoktur.

¹ Denizli, Eskişehir, Adana, Mersin ve Kayseri

² Yapılan görüşmelerde interseks olduğunu beyan eden bir katılımcı bulunmadığı için “İ” eklenmemiştir.

Bu normlar tamamen toplumsal süreçlerde inşa edilir; zaman içinde ve toplumdan topluma değişirler. Dolayısıyla toplumsal cinsiyet, dinamik bir kavram olarak, belli bir tarihsel dönemde belli bir kültürde erkeksi ya da kadınsı kabul edilen rol ve davranış özellikleri üzerinden tanımlanır. Bu özellikler saç şekli ve giyim stilinden, insanların konuşma ya da duygularını ifade etme tarzlarına ve hatta mesleklerine kadar uzanan büyük bir çeşitlilik gösterir. Ayrıca, toplumsal cinsiyet, "mutlak iki biyolojik/toplumsal cinsiyet kimliği ve tek cinsel yönelim" önyargısının ötesine geçen, farklı cinsel kimlikleri içeren olgulara, yani yaşamın çeşitliliğine ve realitesine dair bir kavramsallaştırmadır. Başka bir deyişle, bu tanımlamada çeşitli cinsel yönelimlerden erkekler, kadınlar veya translar olarak kendimize dair benlik algımızı, dışavurumlarımızı ve deneyimlerimizi ifade eden toplumsal cinsiyet kimliklerimiz kapsanır.

Kamusal ve özel hayatın hemen her alanında görülen toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri çoğu zaman biyolojik cinsiyet farklılıklarına dayalı olarak gerekçelendirilir. Cinsiyetlere, ataerkil normlar uyarınca oluşturulan ve muhafaza edilmek istenen eşitsiz toplumsal konumların gerektirdiği ve "değişmez" olduğu iddia edilen roller ve sorumluluklar atanır. Eşitsizlik, biyolojik farklılıkları yaratan doğal veya doğaüstü bir temele dayandırılır. Buna karşın, bu meşrulaştırma arayışları toplumsal cinsiyet ilişkilerinin ve eşitsizliğinin toplumsal süreçlerde inşa edildiği, iktidar yapılarıyla biçimlendirildiği, muhafaza edildiği ve dönüştürülebilir olduğu gerçeğini örtemez.

Nitekim Türkiye'nin ilk imzalayan ve onaylayan ülke olduğu Kadına Yönelik Şiddet ve Ev İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi'nde (İstanbul Sözleşmesi) toplumsal cinsiyet; herhangi bir toplumun, kadınlar ve erkekler için uygun olduğunu düşündüğü sosyal anlamda oluşturulmuş roller, davranışlar, faaliyetler ve özellikler olarak anlaşılmaktadır. İstanbul Sözleşmesi, toplumsal cinsiyet ile birlikte cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği kategorilerini doğrudan metninde içeren ilk uluslararası sözleşmedir.³

³ Avrupa Konseyi, **Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi**, <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCT-Content?documentId=0900001680462545> (Erişim 19 Temmuz 2016)

2. Cinsel Yönelim

Belli bir cinsiyetteki bireylere karşı süregelen derin duygusal, romantik ve cinsel çekimi ifade eder. Cinselliği oluşturan dört unsurdan biridir. Cinsellikle ilgili diğer üç unsur ise biyolojik cinsiyet, cinsiyet kimliği (erkek ya da kadın olmaya ilişkin psikolojik duyum) ve toplumsal cinsiyet rolüdür (erkeksi ya da kadınsı davranışları belirleyen kültürel normlara uyum).

Üç cinsel yönelim tanımlamak mümkündür. Kişinin kendi cinsiyetinden birine yönelmesi eşcinsellik, kişinin karşı cinsiyetten birine yönelmesi heteroseksüellik, kişinin her iki cinsiyete de yönelmesi biseksüellik olarak ifade edilir. Cinsel yönelim duyguları, sürekliliği ve kendilik-kendiliğindenlik nosyonlarını içerdiği için cinsel davranıştan farklıdır. Benliğin ve kişiliğin değiştirilemez bir bileşenidir. Bununla birlikte, bireyler davranışlarıyla cinsel yönelimlerini ifade edebilecekleri gibi etmeyebilirler de.

Eşcinsel

Duygusal/cinsel açıdan hemcinsine ilgi duyan kadın veya erkek. Eşcinsellik uzun yıllar boyunca bilim çevreleri de dahil olmak üzere çeşitli gruplar tarafından cinsel kimlik bozukluğu, hastalık, sapıklık gibi olumsuz ifadelerle tanımlanmıştır. 1973 yılında Amerikan Psikiyatri Birliği Ruhsal Bozuklukların Tanı ve İstatistiksel El Kitabı-IV (DSM-IV) kapsamında ve 1992 yılında Dünya Sağlık Örgütü (WHO) Uluslararası Hastalık Sınıflandırması (ICD) kapsamında eşcinselliğin ruhsal bir bozukluk olmadığı kararını almış ve bu kavramı hastalık sınıflandırmalarından çıkartmıştır. Türkiye'de de resmi olarak DSM-IV kullanılmaktadır.

Gey

Erkek eşcinsel. Bu terim, eşcinsel hakları hareketiyle birlikte ortaya çıkmıştır. Bu süreçte, "homoseksüellikten" politik bir kopuş olarak tanımlanmıştır. "Homoseksüel" sözcüğü tıp tarafından tanımlanmış olduğu halde, "gey" sözcüğü aynı cinsten insanların birbirlerine karşı duygusal, cinsel yönelimleriyle yarattıkları

varoluşu tanımlamak için eşcinsel bireyler tarafından ortaya konmuştur. Başlangıçta hem kadın hem erkek eşcinselleri kapsayan bir sözcük olmakla beraber, günümüzde sadece erkek eşcinseller kendilerini ifade etmek için kullanmaktadır; ancak İngilizce'deki karşılığı olan “gay” yurtdışında gündelik konuşmada her iki cinsiyet için de kullanılabilir.

Bu sözcüğün Türkçe'ye İngilizce'den olduğu gibi alınması 1980'lere rastlar. 2000'li yıllardan itibaren de şu an kullanılan haliyle, okunduğu gibi yazılmaktadır. İlk kez, 1999'da Türkiyeli Eşcinseller Buluşması sonrasında “gay” sözcüğü, Türkçeleştirilerek “gey” olarak kullanılmaya başlanmıştır. Eylül 2006 tarihinden itibaren Türk Dil Kurumu elektronik sözlüğünde “gey”, erkek eşcinsel olarak tanımlanmaktadır.

Lezbiyen

Kadın eşcinsel. Sözcüğün kökeni, M.Ö. 6. yüzyılda Yunanlı kadın şair Sappho'nun yaşadığı Lesbos (Türkçe adıyla Midilli) adasından gelir.

Biseksüel

Duygusal/cinsel açıdan her iki cinsiyete de ilgi duyan kadın veya erkek. Biseksüel bir kimse her iki cinse de aynı ölçüde ilgi duymayabilir ve bu ilginin derecesi zaman içinde değişebilir. Biseksüellik, aynı anda hem bir kadına hem bir erkeğe ilgi duymak, her iki cinsiyetten iki birey ile aynı anda birlikte olmak anlamına gelmez.

Heteroseksüel

Duygusal/cinsel açıdan karşı cinse ilgi duyan kadın veya erkek. Toplumda egemen ve dayatılan bir “norm” olarak herkes heteroseksüel sayıldığından, “çoğunluktaki” heteroseksüel bireyler kendilerini heteroseksüel olarak tanımlamak gereği duymazlar.

3. Cinsiyet Kimliği

Cinsiyet kimliği, doğumunda atanan cinsiyete uygun düşün veya düşmesin, kişinin duyumsadığı cinsiyetine göre dış görünüşünü veya bedensel işlevlerini giyim kuşam, söz ve davranışlar yoluyla veya tıbbi, cerrahi veya başka yöntemlerle yeniden inşa ederek kendi kişisel cinsiyetini yaşamasını ifade eder.

Bir başka ifadeyle cinsiyet kimliği, kişinin cinsiyetine dair derinden hissettiği içsel ve benliğine dair tecrübesidir; ancak bu, doğumda atanan cinsiyetle aynı olmayabilir. Cinsiyet kimliği, kişinin bedenine ait kişisel duyumuna ve serbestçe seçmesi mümkün olduğunda vücut görünümünde ve işlevlerinde tıbbi, cerrahi ve başka yollarla yaptığı değişikliklere işaret eder. Aynı zamanda kişiler kılık kıyafet, konuşma, davranış, hareket ve tavırları aracılığıyla da benimsedikleri cinsiyeti ifade etmektedirler.⁴

4. Trans

Basmakalıp kültürel, toplumsal cinsiyet rollerinden çeşitlenmiş farklı eğilimlerden bireyleri, davranışları ve grupları içeren genel bir terimdir. Trans kişinin cinsiyet kimliğinin (kendini kadınla, erkekle özdeşleştirmek, ikisiyle de özdeşleştirmek, hiçbiriyle özdeşleştirmemek), doğduğu anda atanan (başkaları tarafından fiziksel/genetik özelliklerine bakılarak kadın, erkek veya interseks olarak tanımlanmak) cinsiyetiyle eşleşmemesi durumudur. Trans terimi herhangi bir cinsel yönelimi işaret etmez. Trans kişiler heteroseksüel, eşcinsel, biseksüel veya aseksüel yönelimlere sahip oldukları gibi, bu cinsel yönelim etiketlerinin kendilerine yetmediğini veya uymadığını da düşünebilirler. Halk arasında travesti, ameliyatla kadın olmamış, yalnızca dış görünümü ve davranışlarıyla kadın kimliğine bürünenleri; transseksüel ise giyim ve davranışlardan öte ameliyatla kadın olanları tanımlamak için kullanılan yerleşmiş kelimelerdir. Oysa her iki cinsiyet için de geçerli olmak üzere, kişinin cinsiyet geçişi ameliyatı olması ya da olmaması tanımlamalarda belirleyici özellik olmamalıdır. Kişinin kendisini nasıl hissettiği üzerinden getirdiği tanımlamanın esas alınması gerekir.

⁴ Yogyakarta İlkeleri, <http://www.pembekahayat.org/yayinlar.php?id=778> (Erişim 19 Temmuz 2016)

5. İnterseks Durumu

Bu tanım, kadınlar ve erkekler için “atipik” kabul edilen genital organ veya üreme sistemi ile doğmuş kişileri ifade eder. İnterseks kişiler, mevcut tıbbin kromozomlara, eşeye veya anatomik cinsiyete dayanarak “erkek veya kadın bedeni” saydığı normlara göre sınıflandırılmayan kişilerdir. Bazı intersekslerin üreme organları net bir biçimde erkek veya kadın olarak tanımlanamayabilir ve bunun sonucunda bu kişiler doğum anında kolayca interseks olarak adlandırılırlar. Öte yandan bazı kişilerde bu durum hayatın ilerleyen dönemlerinde, ergenlik çağında, hatta ondan bile sonra gerçekleşebilir; örneğin regl olunmaması ya da bedensel gelişimin doğumda atanmış cinsiyete göre gerçekleşmemesi nedeniyle. Her ne kadar durumlarından ötürü gerçek sağlık sorunlarıyla yüzleşmeseler de, interseksler – sıklıkla bebekken veya çok gençken – fiziksel görünümünün iki cinsiyetten birisiyle örtüşmesi için, kendilerinin aydınlatılmış onamları alınmaksızın, geri dönüşü olmayan tıbbi veya cerrahi tedavilere maruz bırakılırlar. Aynı zamanda sıklıkla önyargılara, damgalanmaya ve ayrımcılığa dayalı insan hakları ihlallerinin mağdurları olurlar.

İnterseks durumunu bir cinsel yönelim veya cinsiyet kimliği saymak veya interseksleri trans veya “üçüncü cinsiyet” olarak sınıflandırmak doğru değildir. İnterseks kişiler arasında büyük bir çeşitlilik vardır: Birçok kişi kendisini erkek veya kadın, bazıları ise her ikisi ya da hiçbirisi olarak tanımlar. Benzer şekilde, interseksler heteroseksüel, biseksüel veya eşcinsel olabilirler. Aslına bakılırsa, interseks durumu, “cinsiyet özellikleri açısından çeşitliliklere” sahip bireyleri içine alan bir şemsiye terimdir.⁵

6. Heteronormativite

Heteroseksüelliğin tek normal cinsel yönelim olarak görülmesi ve toplumsal değerlerin, kuralların ve politikaların herkes heteroseksüelmiş gibi kabul edilmesi ve dayatılmasıdır. İnsanların heteroseksüel kadınlar ve heteroseksüel erkekler olarak ikiye ayrıldığını, cinsiyete dayalı her türlü

⁵ Avrupa Konseyi İnsan Hakları Komiseri, **Politika Belgesi “Human Rights and Intersex People”**, <http://www.coe.int/en/web/commissioner/-/europe-disregards-intersex-peoples-right-to-self-determination-and-physical-integrity> (Erişim 19 Temmuz 2016)

ilişkinin ve birlikteliğin sadece ve sadece karşıt cinsiyetten sahip kişiler arasında olabileceğini ve her cinsiyetin kendine özgü değişmez rolleri olduğunu iddia eden inançlar, normlar ve politikalar bütünüdür.

Homofobi

Genel anlamıyla eşcinsellere karşı önyargılı, olumsuz veya düşmanca duygu, tutum ve davranışlar olarak tanımlanır. Homofobi, bireysel bir korku ve irrasyonel bir inanç olmanın çok ötesindedir. Kültür ve anlam sistemleriyle, iktidar yapılarıyla, kurumlarla ve geleneklerle ilişkili bir politik bağlamda oluşan ve onlarla bir arada ele alınması gereken, gruplar arası bir sürece işaret eder. Homofobi, daha bireysel (kişilik, benlik algısı, bilişsel yapılar gibi) süreçlerin de etkilediği, eşcinsellerin ve biseksüellerin bir dış grup olarak kavramsallaştırılması sonucunda oluşan ve belirli stereotiplerin eşlik ettiği bir “gruplar arası ilişki ideolojisi” olarak görülebilir. Homofobik ideoloji, bireysel bir özellik olarak kendiliğinden değil, belirli bir sosyal, politik, kültürel bağlam içinde oluşur. Kültürel ve bireysel koşullara dayalı bütün köklerine rağmen pek çok sosyal psikolog, homofobinin ırkçılık ve cinsiyetçilik bağlantıları içinde anlaşılabilirliğini düşünür. Homofobi bu anlamda cinsiyetçiliğin önemli bir uzantısıdır. Heteroseksüellikten farklı cinsel yönelimlere sahip insanlara karşı şiddet, “insanlığın korunması ve kontrolü” için bir dayatma mekanizması haline gelir.

Transfobi

Transfobi ise translardan nefret etme, korku duyma, varoluşlarından hoşlanmama benzeri önyargılı, olumsuz veya düşmanca tavır ve tutumları ifade eder. Homofobi gibi transfobi de sık sık bireysel veya kurumsal ayrımcılık, önyargı ve şiddet vakalarıyla sonuçlanır. Yine homofobi gibi transfobi de bireylerde kendiliğinden değil, belirli bir sosyal, politik, kültürel bağlam içinde ortaya çıkar; veya giderilir.

⁶ Avrupa Komisyonu 2015 İlerleme Raporu'nda LGBTİ'lerin temel haklarına saygı gösterilmemesinin ciddi bir endişe kaynağı olmaya devam ettiğini, nefret suçları ve transseksüellere yönelik saldırı ve cinayetlere karşı koruma sağlayan özel bir mevzuat bulunmadığını, transların keyfi para cezaları, ev baskınları ve polis şiddetine maruz kalmaya devam ettiğini belirtmiştir. 2015 İlerleme Raporu'nda ayrıca ayrımcılık yapmama ilkesi, yasal zeminde ve uygulamada yeterince uygulanamamakta olduğunun ve LGBTİ'lerin üçte biri işe erişim, çalışma koşulları ve ücret konusunda ayrımcılıkla karşılaştıklarını ve hukuk sistemine duyulan güvensizlik ve mahremiyetin olası ihlaline ilişkin endişeler nedeniyle hukuki yollara başvurmadıklarının altını çizmiştir. http://www.ab.gov.tr/files/000files/2015/11/2015_turkiye_raporu.pdf (Erişim 19 Temmuz 2016)

⁷ Bu istatistik Kaos GL Derneği'nin 6 ayrı raporundan gelen verilerin toplanmasıyla oluşturulmuştur. **LGBT Bireyler ve Nefret Suçları Raporu 2010**, <http://www.kaosgldernegi.org/kutuphanedetay.php?id=23>, **Kaos GL İnsan Hakları Raporu 2011**, <http://www.kaosgldernegi.org/yayindetay.php?id=43>, **Cinsel Yönelim ve Cinsiyet Kimliği Temelli İnsan Hakları İhlalleri İzleme Raporu 2012**, <http://www.kaosgldernegi.org/yayindetay.php?id=4>, **2013 Cinsel Yönelim ve Cinsiyet Kimliği Temelli İnsan Hakları İhlalleri İzleme Raporu**, <http://www.kaosgldernegi.org/yayindetay.php?id=64>, **2014 LGBT İnsan Hakları İzleme Raporu**, <http://www.kaosgldernegi.org/yayindetay.php?id=107>, **2015 Cinsel Yönelim ve Cinsiyet Kimliği Temelli İnsan Hakları İzleme Raporu**, <http://www.kaosgldernegi.org/yayindetay.php?id=143> (Erişim 19 Temmuz 2016)

B. TÜRKİYE'DE LGBTİ'LERİN DURUMU

Türkiye'de LGBTİ'lere yönelik Türk Silahlı Kuvvetleri mevzuatı ve Ceza İnfaz mevzuatı dışında yasalarda açıkça ayrımcı bir düzenleme bulunmamaktadır. Ancak mevzuatta yer alan “genel ahlak”, “müstehcenlik”, “Türk Aile Yapısı” gibi muğlak kavramlar LGBTİ'lerin temel haklarının kısıtlanmasında ve engellenmesinde kullanılmaktadır. Mevzuatta LGBTİ'lere yönelik açık ayrımcılık yer almasa da CYCKİD temelli ayrımcılık ve nefretle mücadele konusunda herhangi bir yasal düzenleme ve devletin bu konuda bir sosyal politikası da bulunmamaktadır.

Türkiye'deki hâkimler ve hükümet yetkilileri, muğlak yasal hükümleri LGBTİ yurttaşlara yönelik ayrımcılık yapmak için etkin bir biçimde kullanmaktadır. LGBTİ'lere yönelik ayrımcılığı açık ve net bir biçimde kınayan ve LGBTİ haklarının yasal güvence altına alınmasının altını çizen anlaşmaları izleyen birimlerin tavsiyelerini dikkate almak yerine hükümet yetkilileri, LGBTİ'leri suçlu ilan ederek kendilerine açıkça koruma sağlanması yönündeki girişimlerini de göz ardı etmektedir.

CYCKİD ayrımcılığını kapsamayan Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanun Tasarısı sivil toplumun bütün eleştirilerine rağmen Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe girmiştir.⁶

Türkiye'de LGBTİ'lere yönelik nefret suçları: “Temel Hak ve Hürriyetlerin Geliştirilmesi Amacıyla Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapan Kanun Tasarısı”nın yasalaşmasıyla “nefret suçu” kavramı TCK'da tanımlanmış ancak mevcut düzenleme ile CYCKİD temelli nefret ve ayrımcılığa karşı herhangi bir koruma getirilmemiştir. Anılan maddede ayrımcılığın nefret nedeniyle yapılması durumunda cezai yaptırım öngörmüştür. Ayrıca madde “nefret”in ne olduğu ve nasıl tespit edileceğine dair bir düzenleme içermediği gibi nefret suçlarına ilişkin istatistiki veri toplamaya ilişkin bir düzenleme de mevcut değildir. Bu, AGİT standartlarına uygun değildir.

Homofobik ve transfobik nefret suçlarına ilişkin Devlet tarafından veri toplanmamakta bu suçların soruşturulmasında ve kovuşturulmasında önyargı saiki araştırılmamaktadır. Bu nedenle LGBTİ örgütleri tarafından medyaya yansıyan nefret suçları raporlaştırılmaktadır. 2010-2015 yılları arasında 49 nefret cinayeti tespit edilmiştir.⁷

LGBTİ'lerin ya da LGBTİ örgütlerinin doğrudan hedef alındığı, ayrımcılığı ve nefreti meşrulaştıran, özellikle toplumsal figürler tarafından sarf edilen söylemler medyada sıkça yer almaktadır. Bu söylemlere karşı etkili bir hukuki mekanizma bulunmamakta yargıya taşınan söylemler takipsizlikle sonuçlanmaktadır.

LGBTİ'lerin İfade Özgürlüğü: Cinsel çeşitliliği destekleyen ifade özgürlüğü düzenli olarak yasal kısıtlamalarla karşı karşıya kalmaktadır. Türkiye mevzuatında CYCKİD'nin kamusal alanda konuşulmasına ilişkin herhangi bir yasal kısıtlama bulunmasa da eşcinsel, biseksüel, trans ve interseks varoluş "genel ahlak" "fuhuş" ve "müstehcenlikle" ilişkilendirilip, buna ilişkin yayınlar sansürlenmektedir. Özellikle LGBTİ haber, magazin ve arkadaşlık siteleri hiçbir gerekçe gösterilmeksizin keyfi olarak erişime engellenmektedir.⁸

LGBTİ'lerin Toplantı ve Gösteri Yürüyüşü Özgürlüğü: 2015 LGBTİ Onur Yürüyüşü'ne İstanbul Valiliği tarafından "Ramazan" ayına denk gelmesi nedeniyle izin verilmemiştir. Ardından yürümek isteyen kitleye polis biber gazı, tazyikli su ve plastik mermiyle saldırmıştır. Polis müdahalesi sırasında birçok kişi yaralanmış ancak yapılan suç duyuruları soruşturma izni verilmediği gerekçesiyle sonuç vermemiştir.⁹

2016 yılında İstanbul Valiliği tarafından hiçbir somut nedene dayanmadan "güvenlik" gerekçesiyle hem Trans Onur Yürüyüşü hem de LGBTİ Onur Yürüyüşü engellenmiştir. Polis her iki yürüyüşe de orantısız güç kullanarak müdahale etmiştir. Polis müdahalesi sırasında çok sayıda kişi yaralanmış ve gözaltına alınmıştır. Her iki Onur Yürüyüşünde de basın açıklamalarının okunmasına da izin verilmemiştir.¹⁰

Aynı şekilde Ankara Valiliği tarafından 17 Mayıs Uluslararası Homofobi ve Transfobi Karşıtı Gün dolayısıyla yapılmak istenen Homofobi ve Transfobi Karşıtı Yürüyüş, "birtakım toplumsal duyarlılıklar" gerekçe gösterilerek yürüyüşün yapılması engellenmiştir. Valiliğin kararına karşı iptal davası açılmasının ardından Ankara 15. İdare Mahkemesi yürütmeyi durduma kararı vermiştir. Valiliği yürütmeyi durdurma kararına karşı Bölge İdare Mahkemesi'ne itiraz etmesi sonucunda karar kaldırılmış ve 8 yıldır sorunsuz olarak gerçekleştirilen yürüyüş 2016 yılında yapılamamıştır.¹¹

⁸ Kaos GL Derneği, **LGBTİ'lerin İnternet Yolculuğu İfade Özgürlüğü**, <http://www.kaosgl-derneği.org/yayindetay.php?id=126> (Erişim 19 Temmuz 2016)

⁹ Kaos GL Derneği, **2015 Cinsel Yönelim ve Cinsiyet Kimliği Temelli İnsan Hakları İzleme Raporu**, <http://www.kaosgl-derneği.org/yayindetay.php?id=143> (Erişim 19 Temmuz 2016)

¹⁰ **19 Haziran 2016 Trans Onur Yürüyüşü İnsan Hakları Gözlem Raporu** <http://www.kaosgl-derneği.org/yayindetay.php?id=149> , <http://www.kaosgl.org/sayfa.php?id=21964> (Erişim 19 Temmuz 2016)

¹¹ <http://www.kaosgl.org/sayfa.php?id=21704> (Erişim 19 Temmuz 2016)

C. İRAN'DA LGBTİ'LERİN DURUMU

İran İslam Ceza Kanunlarına göre, karşılıklı mutabakata dayalı aynı cinsiyetten kişilerin cinsel aktiviteleri suçlu bulunup, ölüm veya kırbaça cezalandırılmaktadır. Trans ve interseksler homoseksüel olarak ele alınmakta ve buna göre davranılmaktadır. "Tescilli transseksüel" ve uygulanan cinsiyet değiştirme ameliyatına başvurmamış transseksüeller "homoseksüel" olarak tanımakta ve hukuka aykırı kabul edilmektedir.

İran'daki davaların, hükümlerin ve infazların ezici bir çoğunluğunun erkek çocukların veya yetişkin erkeklerin "homoseksüel" ilişkiyle suçlanmalarıyla bağlantılı olduğu rapor edilmiştir. Bu nedenle hemcins cinsel ilişkilerle ilgili suçlamaların ve infazların gerçekten İran LGBT komünitesinden olup olmadığına karar vermek inanılmaz derecede zordur. Aynı derecede zor olan bir diğer şey hemcins ilişkilerin infazlarının sıklığını teyit etmektir. İran pratiğinde, güvenlik güçleri, polis ve katı tutumlu yarı asker basij dahil olmak üzere, lezbiyen, gey, biseksüel, trans ve interseks olduğundan şüphe ettikleri kişilere karşı ayrımcı yasalarla, bu kişilere tacizde bulunup, tutuklayıp, göz altına alabilmektedir. LGBTİ'ler, hükümet otoriteleri tarafından, dayak, sözlü taciz, tecavüz, cinsel taciz ve işkence gibi pek çok suiistimalle karşı karşıya kalmaktadırlar.

Eşcinsel Beraberlikler

İran'da suç olarak kabul edilen eşcinsel beraberliklerdeki fiziksel suiistimaller aile içinde de devam etmektedir. Örneğin, eşcinsel ve biseksüel kadınlar; aile içi şiddet, zorla evlendirilme ve zorla medikal tedaviye uğradıklarını rapor etmişlerdir. Bireyler aile üyeleri tarafından evde dövüldüklerini ancak kendilerinin suçlu bulunmalarından korktukları için tacize uğradıklarını otoritelere bildirmediklerini söylemişlerdir. Hatta cinsel haklar, cinsel eşitlik ve eşcinsellik üzerine tartışmak bile adli ve kolluk kuvvetlerinin şiddetli tepkisiyle karşılanmaktadır. LGBTİ'ler aynı zamanda işe alımda, eğitimde, haklara erişimde ayrımcılığa uğramaktadır.

Yasa, transların mental olarak hasta kişiler olarak tanımlamakta hükümet cinsiyet değişikliği için finansal destek sağlamaktadır. İnsan hakları

savunucuları ve sivil toplum örgütleri bazı LGBTİ'lere tavsiye verildiğini, yasal ve sosyal sonuçlarından kaçınmak için toplumsal cinsiyet kimliklerinin belirsizliğine rağmen zorla cinsiyet değiştirme ameliyatına girmelerinin söylendiğini rapor etmişlerdir. Cinsiyet değiştirme ameliyatındaki sorunlar homoseksüel algısı yaratmaktadır. Uygulanan cinsiyet değiştirme ameliyatına başvurmamış transseksüeller "homoseksüel" olarak tanımlanmakta ve hukuka aykırı kabul edilmektedir. Bu kişiler ayrımcılık, keyfi tutuklamalar ve gözaltılar, işkence ve pek çok diğer kötü muameleye maruz kalmakta, açık bir hedef konumuna gelmektedir.

Bu yaklaşımlar da işkencenin bir türü olarak düşünülebilir. Pek çok trans kendilerinin damgalanmasından, reddedilmelerinden ve şiddete uğradıklarından dolayı cinsiyet değiştirme ameliyatına karar verdiklerini rapor etmiştir. Geçiş süreçlerini tamamladıktan sonra pek çok transa geçmişleriyle ilgili sessiz kalmaları öğütlenmiştir. Çünkü trans ve cinsiyet değiştirme ameliyatı geçirmiş olmak İran toplumundaki ana akım negatif damgalamalardandır. Bu damgalama ve ayrımcılık da bireylerin dosyalarındaki işkence ile aynı anlama gelmektedir.

İran İslam Ceza Kanununun 233. Maddesinde "sodomi" ;erkeğin cinsel organının başka bir erkeğin sünnet yerinin altına, üstüne veya anüsünün içine girmesi olarak tanımlanmaktadır. Eğer penetrasyon olmadıysa, partnerler daha az suç sayılan tafkhiz ile suçlanır; İran İslam Ceza Kanununun 235. Maddesinde tafkhiz; bir erkeğin cinsel organının bir başka erkeğin uyluk ya da kalçasının arasına yerleştirmesi olarak tanımlanır. 235. Maddeye eklenen koşula göre penetrasyon sünnet noktasına erişmediyse, cinsel birliktelik betafkhiz olarak tanımlanır. İki kadın arasında gerçekleşen cinsel davranışlar mosaheqeh suçu olarak tanımlanır.¹²

İran İslam Ceza Kanununun 238. Maddesine göre mosaheqeh bir kadının üreme organının diğer kadının üreme organının üzerine yerleştirilmesi olarak tanımlanır.¹³ Diğer cinsel davranışlar madde 237'de tartışılmaktadır. Bu maddeye göre, sodomi ve tafkhize ek olarak, diğer homoseksüel davranışlar; öpüşmek, zevk için dokunmak da yasaklanmıştır.¹⁴

¹² Iran Islamic Penal Code Article 235

¹³ Iran Islamic Penal Code Article 238

¹⁴ United Kingdom: Home Office, **Country Information and Guidance - Iran: Sexual Orientation and Gender Identity**, November 2014, available at: <http://www.refworld.org/docid/547482914.html> (Erişim 19 Temmuz 2016)

¹⁵ Human Rights Watch, **“We Are a Buried Generation”**; Discrimination and Violence against Sexual Minorities in Iran, 15 December 2010. Özet s. 4. http://www.hrw.org/sites/default/files/reports/iran1210webwcover_1.pdf (Erişim 19 Temmuz 2016)

¹⁶ Heartland Alliance for Human Needs & Human Rights; Iranian Queer Organization, **International Human Rights Clinic, The Violations of the Economic, Social and Cultural Rights of Lesbian, Gay, Bisexual, and Transgender (LGBT) Persons in the Islamic Republic of Iran**, March 2013. http://hrp.law.harvard.edu/wp-content/uploads/2011/01/JointHeartlandAlliance_IRQO_IHRC_Iran_CESCR50.pdf (Erişim 19 Temmuz 2016)

¹⁷ The International Gay and Lesbian Human Rights Commission (IGLHRC) and the Iranian Queer Organization (IRQO), **Human Rights Violations of People in the Islamic Republic of Iran on the Basis of Their Sexual Orientation and Gender Identity**, 30 April 2014, II. State Persecution based on Actual or Perceived Sexual Orientation or Expression, s. 5, <https://www.outrightinternational.org/content/human-rights-violations-people-islamic-republic-iran-basis-their-sexual-orientation-and> (Erişim 19 Temmuz 2016)

İran güvenlik güçleri, polis ve katı tutumlu yarı polis basij gey olduklarından şüphelendikleri kişilere karşı taciz, yakalama ve gözaltına alma gibi ayrımcı yasalar uygulamaktadırlar. Bu tarz olaylar genellikle park ve kafelerde olsa da, İnsan Hakları İzleme Örgütü raporunda, güvenlik güçlerinin evleri basarak, toplumsal cinsiyet ifadeleri ve cinsel davranışlarından şüphelendikleri kişileri internet sitelerinden izlediklerini belgelemiştir.¹⁵

The Heartland Alliance, Iranian Queer Organization ve the International Human Rights Clinic, Birleşmiş Milletler Ekonomi, Sosyal ve Kültürel Haklar Mart 2013'te sundukları gölge raporda; hem ilk elden hem de ikinci elden LGBTİ olarak düşünülen kişilere karşı pek çok işkence, gözaltına alınma, bedensel ceza, tecavüz ve cinsel tacizin gerçekleştiğini tasdik ettiklerini belirtmişlerdir.¹⁶

The International Gay and Lesbian Human Rights Commission (IGLHRC) ve the Iranian Queer Organization (IRQO) Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Konseyine sundukları rapora göre İran Hükümeti, bireyleri gerçek ya da algılanan cinsel yönelimleri bakımından veya ayrımcılık karşıtı görüşlerini bildirmeleri ya da bu türden organizasyonlara destek vermeleri hususunda yargılama politikasını aktif olarak sürdürmektedir.¹⁷

Transgender Yasası

Justice for Iran & Iranian Lesbian and Transgender Network 2014 raporuna göre, transların yasal olarak cinsiyetlerini değiştirebilmeleri için dört ana adımı tamamlamalarının gerektiği belirtilmektedir. Bu dört adım; psikiyatristten “Cinsel Kimlik Bozukluğuna” dair psikolojik tanı, adli dava ofisinden Legal Medicine Organization of Iran tavsiyeli cinsiyet değişikliği için resmi izin, tüm medikal gerekliliklerin tamamlanması (hormon terapisi, kısırlaştırılma ve genital değişim operasyonu) ve mahkemeye başvuru ve National Organization for Civil Registration'dan isim değişikliği ve yeni kimlik dokümanları için cinsiyet değişikliği ameliyatından sonraki cinsiyetini belirten bir aksettirici gerekmektedir. Bu adımların her birinde uygulanan kriterler açısından ülke çapında yasal bir belirlilik bulunmamaktadır.

“Eşcinsel olduklarından veya gey ve lezbiyen toplulukların haklarını desteklediklerinden şüphelenilen kişilerin temel insan haklarının sistematik biçimde hükümet tarafından ihlal edildiği pek çok vaka” listelenmiştir. Buna ek olarak, “tescilli transseksüeller” olarak tanı konulma yönünde başvurusu olmadan toplumsal olarak yapılandırılmış cinsel kimlik beklentilerinden farklı davranış gösteren translar ile cinsiyeti yeniden belirleme operasyonu geçiren translar “homoseksüel” olarak tanımlanma riskiyle karşı karşıya kalmakta, ayrımcılığa, keyfi tutuklama ve gözaltına, işkenceye ve başka türde kötü muamelelere maruz kalmaktadırlar.¹⁸

Justice for Iran'ın 'Toplu Ayrımcılığın Silahları' ismini verdikleri raporuna göre İran vatandaşlarının İslam Cumhuriyeti Politika ve Ekonomi, Sosyal ve Kültürel Hakları gösteriyor ki; başvuru sahiplerinin hormon tedavileri ve diğer medikal prosedürlerini tamamlamadan diğer cinsiyette giyinmeleri ya da toplum içinde bu şekilde yaşamalarına izin verilmemektedir. Transseksüel başvuru sahiplerinin hormon tedavileri ve cinsiyet değiştirme ameliyatları sonrası karşı cinsiyete ait vücutları olduklarını göstermeleri gerekmektedir.¹⁹ Histerektomi ile mastektomi ve jinekomasti ameliyatı da gerekmektedir. Ameliyatı riskli ya da kısıtlayıcı kılacak veya istenmeyen durumlar yaratabilecek tıbbi koşullar (örn. Hepatit C, pıhtı riski, AIDS gibi) ya da psikolojik, dini veya finansal kısıtlamalar hiçbir şekilde göz önüne alınmamaktadır. Pek çok lezbiyen ve trans Justice for Iran'la yaptıkları röportajda damgalanma, reddedilme ve şiddet deneyimlerinin cinsiyet değiştirme ameliyatı yaptırmaya karar verdiklerini rapor etmişlerdir. Taciz ve polis güçleri tarafından saldırıya uğrama ve hapis hücresinde karşı cinse ait eski kıyafetler giydirildiklerine dair raporlar bulunmaktadır. Ameliyat sırasında ve ameliyat sonrası prosedürlerde aşağılayıcı, insanlık dışı davranışlar ve pek çok türden işkencenin uygulandığı yaygın olarak rapor edilmiştir. Tacizin yaygın olduğu, fiziksel ve sözlü tacizin olduğu hemşirelerin raporlarında görülmektedir. İran bağlamında, transların tanınmamasının sonucu olarak, trans varoluşun “homoseksüellikle” bağlantılı olarak tanımlanması gibi bir durum ortaya çıkmaktadır.

İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün raporu, araştırmaların İran'daki transgender/transseksüellerin, özellikle trans kadınların, daha kolay tanınabilir olduklarından dolayı güvenlik güçleri tarafından kurban olarak hedef alınabileceğini söylemektedir.²⁰

Eşcinsel ve Biseksüel Kadınlar

İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün 2010'daki raporuna göre; İran'daki eşcinsel ve biseksüel kadınlar için aile ve sosyal kontrol mekanizmaları onların güvenliği ve iyilikleri için belki de en büyük tehdidi oluşturmaktadır. İnsan Hakları İzleme Örgütü tarafından yapılan araştırmada, İranlı lezbiyenlerin ailelerinin onların cinsel yönelimlerini pek çok yönden baskıladıklarını ve kabul edilen toplumsal normlara uydurmaya zorladıkları belirtilmiştir. Lezbiyenler için, fark edilme korkusu oldukça haklı bir nedene dayanmaktadır. Toplumsal ve resmi denetimde "sapkın" olarak adlandırılmak geleneklere uymayan kadınlar için yaygınca kullanılmakta ve kadınlar erkeklerden daha az hareket etme özgürlüğüne sahiptir. Lezbiyenler için aile içi şiddeti, zorla evlendirilme ve "zorla tedavi" yi rapor etmek yaygın olarak görülmemektedir.

Justice for Iran ve the Iranian Lesbian and Transgender Network (6Rang) Haziran 2014'teki raporunda, önemli sayıda lezbiyen, gey ve transın JFI & 6Rang ile röportaj yaptıkları ve cinsel yönelim ve cinsiyet kimliklerinden dolayı aile üyeleri tarafından pek çok kötü muameleye maruz kaldıklarını belirtmiştir. Dayak, kırbaç ve fiziksel işkence, arkadaşlarıyla görüşmelerinin engellenmesi, toplumdan soyutlama, sözlü saldırı ve ölüm tehdidi de bunlar arasında yer almaktadır. Lezbiyenler ve kadından erkeğe transseksüeller, tehditlerle veya ayarlanmış zorla evliliklerle karşılaşmaktadır. Lezbiyen, gey ve translar İran'da adalet veya destek için müracaat edecekleri yer bulamamakta, aile içinde gerçekleşen rutin şiddetten zarar görmeleri, transfobik ve homofobik şiddetin cezasız kalması sonucu daha da teşvik edilir duruma gelmektedir.²¹

²⁰ Human Rights Watch, "**We Are a Buried Generation**"; **Discrimination and Violence against Sexual Minorities in Iran**, 15. December 2010. X. Transgender and Transsexual Iranians, Sex Reassignment Surgery, s. 83 -84. http://www.hrw.org/sites/default/files/reports/iran1210webwcover_1.pdf (Erişim 19 Temmuz 2016)

²¹ Justice for Iran & Iranian Lesbian and Transgender Network (6Rang), **Pathologizing Identities, Paralyzing Bodies: Human Rights Violations Against Gay, Lesbian and Transgender People in Iran**, June 2014, 3.2.4. Abuse and Violence in the Family, s. 47/48, <http://6rang.org/english/wp-content/uploads/2014/06/Pathologizing-Identities-Paralyzing-Bodies.pdf> (Erişim 19 Temmuz 2016)

BÖLÜM II.

**ULUSLARARASI HUKUKTA CYCKİD TEMELLİ
ULUSLARARASI KORUNMA BAŞVURULARI**

Dünya genelinde LGBTİ'ler CYCKİD'lerinden kaynaklı olarak işkence ve zulme maruz kalmaktadır. Bu zulüm devlet eliyle yaşam hakkı ihlaline kadar gitmektedir. Uluslararası Lezbiyen, Gey, Biseksüel, Trans ve İnterseks Derneği'nin (ILGA) Mayıs 2015 tarihinde yayınlanan Devlet Eliyle Homofobi başlıklı raporuna göre eşcinsel ilişki 75 ülkede yasadışı sayılmakta ve 8 Birleşmiş Milletler Üyesi ülkede ise ölüm cezası bulunmaktadır.²² LGBTİ'lere yönelik zulüm devlet eliyle olabileceği gibi devlet dışı aktörler eliyle de gerçekleştirilmektedir.

CYCKİD temelli sığınma başvurularınının 1951 Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Cenevre Sözleşmesi'nde mülteci tanımında sayılan 5 kriterden “belirli bir sosyal gruba mensubiyet” içerisinde değerlendirileceği genel kabul görmektedir.

BMMYK'ne göre 1951 Sözleşmesi, belirli sosyal gruplara dair spesifik bir listeyi içermez. Bundan ziyade “Belirli bir sosyal gruba mensubiyet ifadesi, farklı toplumlardaki çeşitli ve değişen grup niteliklerine ve evrilen uluslararası insan hakları normlarına açık biçimde, gelişime olanak sağlayacak şekilde ve evrimsel olarak yorumlanmalıdır.” BMMYK, belirli bir sosyal grubu şu şekilde tanımlar: Zulme uğrama riski haricinde ortak bir özelliği paylaşan, ya da toplum tarafından bir grup olarak algılanan bir grup insan. Söz konusu özellik çoğu zaman doğuştan gelen, değiştirilemez ya da bir kimsenin kimliğine, vicdanına ya da insan haklarını kullanmasına temel teşkil eden bir özellik olacaktır.

“Belirli sosyal grupları” tanımlamak için bu tanımda yansıtılan iki yaklaşım, yani “korunan özellikler” ve “sosyal algı”, kümülatif değil, alternatif analizlerdir. “Korunan özellikler” yaklaşımı bir grubun, ya doğuştan gelen veya değişmez bir özellik, ya da bir kişinin vazgeçmeye zorlanılmamasını gerektirecek kadar insanlık onuru için elzem olan bir özellik birleşip birleşmediğini, öte yandan “sosyal algı” yaklaşımı, belirli bir sosyal grubun, grubu tanınabilir yapan ya da grubu toplumun tümünden ayıran ortak bir özelliği paylaşıp paylaşmadığını incelemektedir.

²² ILGA, **State-Sponsored Homophobia A World Survey of Laws: criminalisation, protection and recognition of same-sex love**, Mayıs 2015 http://old.ilga.org/Statehomophobia/ILGA_State_Sponsored_Homophobia_2015.pdf (Erişim 19 Temmuz 2016)

“Korunan özellikler” ya da “sosyal algı” yaklaşımı kullanılsın ya da kullanılsın, bu yaklaşımlardan uygun olanın doğru kullanımı çerçevesinde, LGBT'lerin mülteci tanımı anlamı dâhilinde “belirli sosyal gruplara” mensup oldukları geniş kabul görmektedir. İnterseks başvuru sahiplerinin yaptıkları nispeten daha az sayıda talep de, ilk izlenimlerine göre iki yaklaşımdan birine göre nitelendirilmektedir.²³

A. BMMYK ULUSLARARASI KORUMA HAKKINDA KILAVUZ İLKELER No: 9

Mültecilerin Statüsüne ilişkin 1951 Sözleşmesi 1A(2) Maddesi ve/veya 1967 Protokolü Bağlamında Cinsel Yönelime ve/veya Toplumsal Cinsiyet Kimliğine dayalı olan Mülteci Statüsü Talepleri

BMMYK cinsel yönelim ve toplumsal cinsiyet kimliğine dayalı sığınma başvurularının değerlendirilmesine ilişkin kılavuz ilkelerini 2012 yılında güncellemiştir.

Buna göre; başlıca uluslararası insan hakları antlaşmaları, cinselyönelim ve/veya toplumsal cinsiyet kimliği temelinde bir eşitlik hakkını açıkça tanımasa da, bu nedenlere dayalı ayrımcılığın uluslararası insan hakları hukukunca yasaklanması benimsenmiştir. Uluslararası insan haklarına ilişkin başlıca hukuki belgelerdeki ayrımcılık yapılmamasına ilişkin hükümlerde yer alan yasaklanmış “cinsiyet” ve “diğer statü” nedenleri, cinsel yönelimi ve toplumsal cinsiyet kimliğini kapsayacak şekilde kabul edilmektedir. Temel hakların gözetilmesi ile ayrımcılık yapılmaması ilkesi, 1951 Sözleşmesi'nin ve uluslararası mülteci hukukunun temel yönleri olduğundan, mülteci tanımı, cinsel yönelim ve toplumsal cinsiyet kimliği temelinde ayrımcılığın yasaklanmasını da içerecek şekilde, bu ilkelere gereken saygı gösterilerek yorumlanmalı ve uygulanmalıdır.²⁴

Kılavuz İlkelerde beş sözleşme nedeni, yani ırk, din, tabiiyet, belirli bir sosyal gruba mensubiyet ve siyasi görüşler birbirini hariçte bırakmayacağı ve üst üste belirtilmiş birden fazla Sözleşme nedeninin, belirli bir başvuruda ilgili

²³ BMMYK, **Uluslararası Koruma Hakkında Kılavuz İlkeler No:9** <http://www.refworld.org/cgi-bin/texis/vtx/rwmain/opendocpdf.pdf?reldoc=y&docid=55fa62e64> (Erişim 19 Temmuz 2016)

²⁴ Ibid par. 6

faktörler olabileceğinin altı çizilmiştir. BMMYK'ne göre cinsel yönelim ve/veya toplumsal cinsiyet kimliklerine dayalı mültecilik talepleri, çoğunlukla “belirli bir sosyal gruba mensubiyet” nedeni çerçevesinde kabul edilmekte olsa da talebin siyasi, dini ve kültürel bağlamına dayalı olarak diğer nedenler de ilgili olabileceği belirtilmiştir. Mesela LGBTİ aktivistleri ve insan hakları savunucularının (ya da aktivist/savunucu olarak görülen kimselerin) talepleri, örneğin savunuculuk faaliyetlerinin hüküm süren siyasi ya da dini görüş ve/veya uygulamalara karşı olduğu düşünülüyorsa, siyasi görüş ve/veya dine dayalı olabilir.²⁵

B. AVRUPA BİRLİĞİ

AB 2011/95 sayılı Vasıf Yönergesinde hem korunan özellikler hem de sosyal algı anlayışı tanımlanmıştır ve Yönergeye göre iki yaklaşımın aynı anda karşılanması gerekmektedir. Anılan yönergede belirli bir sosyal gruba mensubiyet tanımlanmasının amacının aynı zamanda başvurusunun cinsiyet yönelimi ve cinsel kimliğini de içerecek şekilde toplumsal cinsiyeti nedeniyle sünnet, zorla kısırlaştırma, zorla kürtaj gibi yasal ve toplumsal ihlallere maruz kalabileceği ve bunun haklı nedenle zulüm korkusu olarak tanımlanması gerektiği belirtilmiştir.²⁶

Yönerge aynı cinsel yönelime sahip kişiler ile cinsiyet kimliğini de kapsayacak şekilde toplumsal cinsiyet temelli başvuruların belirli bir sosyal gruba mensubiyet içinde değerlendirileceğini belirtmiştir.²⁷

AB 2013/32 sayılı Usul Yönergesinde sığınma başvuru sahiplerinin yaş, toplumsal cinsiyet, cinsel yönelim, cinsiyet kimliği, engellilik hastalık, ruhsal bozukluk durumu nedeniyle ve işkence, tecavüz ve psikolojik, fiziksel şiddet mağduru başvuru sahiplerinin özel prosedürel kolaylıklar sağlanacağı hükme bağlanmıştır. Aynı Yönergede üye devletlerin bu kişilere özel prosedürel kolaylıklar ve durumlarını anlatmak için uygun ortamı sağlaması gerektiği ve statü belirleme görüşmelerinde görüşmeyi yapan kişinin cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği de dahil başvuru sahibinin içinde bulunduğu genel ve özel şartlara hakim olması gerektiği belirtilmiştir.²⁸

²⁵ Ibid prof. 40

²⁶ **DIRECTIVE 2011/95/** EU OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL of 13 December 2011 on standards for the qualification of third-country nationals or stateless persons as beneficiaries of international protection, for a uniform status for refugees or for persons eligible for subsidiary protection, and for the content of the protection granted par. 30 <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2011:337:0009:0026:en:PDF> (Erişim 19 Temmuz 2016)

²⁷ Ibid madde 10/(1)(d)

²⁸ **DIRECTIVE 2013/32/** EU OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL of 26 June 2013 on common procedures for granting and withdrawing international protection <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/ALL/?uri=celex-%3A32013L0032> (Erişim 19 Temmuz 2016)

Avrupa Birliği Adalet Divanı'nın 7 Kasım 2013 tarihinde verdiği *X, Y and Z v Minister voor Immigratie en Asiel* kararında menşei ülkede doğrudan eşcinselliği hedef alan ceza yasalarının bulunması “beli bir sosyal gruba mensubiyet” kriteri içerisinde değerlendirmeyi destekleyeceğini,²⁹ sığınma başvuruları değerlendirilirken zulümden kaçınmak için menşei ülkede eşcinsel yönelimini saklamasının ya da eşcinsel yöneliminin belli olmaması için ihtiyatlı davranmasının başvurucudan beklenemeyeceğini belirtmiştir.³⁰

Avrupa Birliği Adalet Divanı 2 Aralık 2014 tarihinde verdiği *A,B,C v Raad van State (Netherlands)* kararında AB Hukuku ve Temel Haklar Şartı'nda belirtilen insan onuruna, özel ve aile hayatına saygı gibi haklara uygun olması gerektiği belirtilmiştir. Aynı şekilde bu kapsamda değerlendirme sırasında nelerin yapılamayacağı konusunda örnekler verilmiştir. Kararla birlikte başvurucunun değerlendirmesinin bireysel olarak yapılması gerektiği, ispat için herhangi bir video ya da fotoğraf istenemeyeceği, stereotiplere uymamasının ya da LGBT örgütleri hakkında bilgisi olmamasının, cinsel yönelimini başvuru yaptığı ilk anda deklare etmemesinin olumsuz olarak değerlendirilemeyeceği belirlenmiştir.³¹

²⁹ CJEU, **199/12, C-200/12 and C-201/12, X, Y and Z v Minister voor Immigratie en Asiel**, 7 Kasım 2013 par. 48/49 <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A62012CJ0199> (Erişim 19 Temmuz 2016)

³⁰ Ibid par. 71/76 (Erişim 19 Temmuz 2016)

³¹ CJEU, **A (C-148/13), B (C-149/13), C (C-150/13) A,B,C v Raad van State (Netherlands)**, 2 Aralık 2014 <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=160244&pageIndex=0&doclang=en&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=178902> (Erişim 19 Temmuz 2016)

³² Dr. Neva Övünç Öztürk, **Mültecinin Hukuki Statüsünün Belirlenmesi**, Seçkin Yayınları Ankara Ekim 2015, s. 277

C. AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ ve KANADA

ABD ve Kanada mahkemeleri tarafından belirli bir toplumsal gruba mensubiyet kriteri değerlendirilirken değiştirilemez nitelikler yaklaşımı benimsenmiştir. “Bu yaklaşımın ABD ve Kanada hukukunda benimsenmesi Matter of Acosta (ABD) ve Ward (Kanada) davalarında verilen kararlar sayesinde olmuştur. Buna göre sosyal grup, ortak ve değiştirilemeyecek (değiştirilmesi gruba üye olan bireylerin gücünün ötesinde olan veya bu bireylerin kimliklerine, varlıklarına temel teşkil etmesi sebebiyle değiştirilmemesi gereken) ortak niteliklere sahip olan bireyler topluluğu olarak tanımlamıştır ve zulmün bu grubun bireylerinden herhangi birine yönelmesi durumunda, belirli bir sosyal gruba mensubiyete dayanan zulüm ihtimalinin söz edilebileceğine hükmedilmiştir. Bu özelliklerin cinsiyet, ırk, aile bağları olabileceği gibi geçmişte paylaşılan deneyimlere de dayanabileceği kabul edilmiştir.”³²

Ward kararında Kanada Yüksek Mahkemesi "belirli bir sosyal grup" kriterinin değerlendirilmesinde üç olası kategori belirlemiştir. "Doğuştan gelen veya değiştirilemeyen özelliklere sahip gruplar" bu kategorilerden ilkidir. Ayrıca Yüksek Mahkeme "doğuştan gelen ve değiştirilemeyecek özelliklere sahip grubun" toplumsal cinsiyet ve cinsel yönelim nedeniyle zulüm korkusu içinde olan kişileri de kapsadığını kabul etmiştir.³³

Bu yaklaşım Kanada mahkemeleri tarafından halen kabul görse de ABD hukukunda "sosyal grubun" belirlenmesi için başka şartlar da aranmaktadır. "Bu kriterler "hususiyet" ve "sosyal görünürlülük"tür. Hususiyet kriteri grubun sınırları olması gerektiğine ilişkindir, "belirli" bir sosyal grubun sınırları da belirli olmalı; bu grup sübjektif ve aşırı geniş, silik bir çerçeveye sahip olmamalıdır. Sosyal görünürlülük kriteri ise ortak değiştirilemez niteliklere sahip bireylerin toplumdaki diğer kişilerden belirli bir biçimde ayırt edilebilmesi, ayrışabilmesi ile ilgilidir. Belirli bir sosyal grubun teşekkül etmesi için bu grubun toplum içerisinde fark edilebilen bir görünümü olmalıdır."³⁴

ABD Gatimi et al. v. Holder kararında "sosyal görünürlülük kriterini" cinsel yönelim temelli başvurular açısından yumuşamıştır. Buna göre "eşcinseller homofobik bir toplumda heteroseksüel olarak algılanırlar. Eğer öldürme ya da işkence ya da başka bir temelde zulmün hedefi olan bir grubun üyesiyseniz, sosyal olarak görünür olmaktan kaçınırsınız. Hedef olan sosyal grubun üyeleri görünmez olduğu zaman, diğer insanlar tarafından toplumun bir parçası olarak algılanmazlar." Yani söz konusu grubun görünmez olması grup olarak tanımlanmayacağı ya da içinde buldukları toplum tarafından algılanmayacakları anlamına gelmez.³⁵

³³ Canada (Attorney General) v. Ward <http://www.refworld.org/docid/3ae6b673c.html> Ayrıca bkz. International Commission of Jurists, **Refugee Status Claims Based on Sexual Orientation and Gender Identity/ A Practitioners' Guide**, <http://icj2.wpengine.com/wp-content/uploads/2016/02/Universal-PG-11-Asylum-Claims-SOGI-Publications-Practitioners-Guide-Series-2016-ENG.pdf> s. 195 (Erişim 19 Temmuz 2016)

³⁴ Dr. Neva Övünç Öztürk, **Mültecinin Hukuki Statüsünün Belirlenmesi**, s. 282

³⁵ In the United States Court of Appeals For the Seventh Circuit, **ERIC H. HOLDER, JR., Attorney General of the United States**, 20 Ağustos 2009 <http://www.refworld.org/cgi-bin/texis/vtx/rwmain?docid=4aba40332> (Erişim 19 Temmuz 2016) Ayrıca bkz. International Commission of Jurists, **Refugee Status Claims Based on Sexual Orientation and Gender Identity/ A Practitioners' Guide**, s. 199

BÖLÜM III.

TÜRK HUKUKUNDA CYCKİD TEMELLİ
ULUSLARARASI KORUMA BAŞVURULARI

Türkiye'nin sığınma alanına ilişkin ilk kanunu olan “Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu” 11 Nisan 2014 tarihinde yürürlüğe girmiştir. YUKK ile birlikte göç alanına ilişkin politika ve stratejileri uygulamak, bu konularla ilgili kurum ve kuruluşlar arasında koordinasyonu sağlamak, yabancıların Türkiye'ye giriş ve Türkiye'de kalışları, Türkiye'den çıkışları ve sınır dışı edilmeleri, uluslararası koruma, geçici koruma ve insan ticareti mağdurlarının korunmasıyla ilgili iş ve işlemleri yürütmek üzere İçişleri Bakanlığına bağlı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü kurulmuştur. 1951 Cenevre Sözleşmesi ve 1967 Protokolüne getirilen coğrafi sınırlama YUKK ile korunmaya devam etmiş bu nedenle “Avrupa ülkeleri dışında meydana gelen olaylar sebebiyle” sığınma başvurusunda bulunan kişilere değerlendirmenin ardından “şartlı mülteci” statüsü verileceği YUKK'un 62. Maddesinde hükme bağlanmıştır.

YUKK'a göre statü belirleme mülakatları ve başvurunun değerlendirilmesi GİGM tarafından yapılmaktadır. Coğrafi kısıtlamanın halen korunuyor olması ve Avrupa ülkeleri dışında meydana gelen olaylar nedeniyle sığınma başvurusunda bulunan mültecilere “şartlı mülteci” statüsü verilip üçüncü ülkeye yerleştirilene kadar Türkiye'de kalmasına izin verilmesi nedeniyle statü belirleme mülakatları ve 1951 Sözleşmesine göre sığınma başvurusunun değerlendirilmesi BMMYK tarafından da yapılmaktadır. Paralel prosedür olarak adlandırılan bu uygulamaya göre hem BMMYK hem de GİGM tarafından yürütülen iki farklı prosedür mevcuttur. Ancak bir kişinin BMMYK tarafından 1951 Sözleşmesine göre mülteci olarak tanınması Türkiye'de şartlı mülteci statüsü almasının garantisini sağlamamaktadır. Zira BMMYK kararlarının Türkiye'deki idari makamlar nezdinde bir bağlayıcılığı bulunmamaktadır.

Türkiye sığınma sisteminde şu an için CYCKİD temelli sığınma başvurularının uluslararası hukukta kabul gördüğü şekliyle “belirli bir sosyal gruba mensubiyet” kriteri altındayken da BMMYK kılavuz ilkelerinde belirtildiği üzere başvurunun birden fazla kriteri bünyesinde barındırıp barındırmadığının tespitine, LGBTİ mültecilerin başvurularının hangi kriterler çerçevesinde

değerlendirileceğine ilişkin bir açıklık bulunmamaktadır. Aynı şekilde 17 Mart 2016 tarihinde Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe giren YUKK'un Uygulama Yönetmeliği de başvurunun değerlendirmesine ilişkin bir açıklık getirmemiştir. Bununla birlikte statü belirleme mülakatlarını yapan göç uzmanlarının toplumsal cinsiyet, cinselyönelim, cinsiyet kimliği ve interseks durum konusundaki bilgisi, bireysel önyargıları ile hareket edip etmeyeceği ve değerlendirmenin nasıl yapılacağı halen tartışma konusudur. Üstelik YUKK 67. Maddede sayılan özel ihtiyaç sahiplerinin içerisinde LGBTİ'ler yer almamıştır ve yasada LGBTİ mültecilerin hassasiyetlerine ilişkin herhangi bir düzenleme mevcut değildir.

Statü belirleme mülakatlarını yapacak olan göç uzmanlarının uluslararası mülteci hukukuna ilişkin eğitimleri konusunda da bir açıklık yoktur. GiGM ve BMMYK göç uzmanlarının eğitimi konusunda birlikte hareket etmektedir. Bu eğitimlerin hangi aralıklarla ne şekilde yapıldığı bilinmemekte ve bu eğitimler sivil toplum ile işbirliği halinde yapılandırılarak gerçekleştirilmemektedir.

Aynı şekilde değerlendirmenin hangi menşei ülke bilgilerine göre ve ne şekilde yapılacağına ilişkin bir kılavuz da bulunmamaktadır. Bu boşluk yargı kararlarına da yansımıştır. Ankara 1. İdare Mahkemesi 21 Aralık 2015 tarih, 2015/418 E. ve 2015/2863 K. nolu kararında "Uluslararası koruma başvurusu halinde ortada haklı sebeplere dayanan zulüm korkusunun olup olmadığının değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu değerlendirme nesnel ve öznel olarak değerlendirilmeye tabi tutulmalıdır. Nesnel unsurlar başvuruçunun menşe ülkesindeki koşulların somut olarak ele alınması ve söz konusu nesnel unsurlar da sonuçta başvuruçunun öznel unsurlardaki korkusunun saptanmasında önem arz edecektir. Belli olaylar karşısında her bireyin aynı davranmasını beklemek imkansız olduğundan, başvuruçunun olaylar karşısındaki durumu önem arz edecektir. Bu nedenle yapılacak mülakatlarda ilgililerin söz konusu zulüm korkusunu makul bir düzeyde ortaya koyabilmeleri gerekir. Yapılan mülakat sonucunda elde edilen verilerin yeteri derecede açık olmaması durumunda bir inanılabilirlik

değerlendirilmesinin yapılması ve kişinin içinde bulunduğu korkunun makul olup olmadığının ve buna bağlı bir risk değerlendirmesinin yapılmasını gerekli kılacaktır.” şeklinde belirtmiştir. Kararın devamında ise “Somut olayda da, davacının cinsiyet değişikliği ameliyatı olması nedeniyle ülkesine iadesi halinde kötü muameleye maruz kalacağı konusunda iddialar olduğu görülmektedir. Davacının, mülakat formunda cinsel tercihinin İran’da yaşamaya uygun olmadığını beyan ettiği ve iade edileceği menşe ülkesi olan İran’da gerçek bir kötü muamele riskine maruz kalacağına işaret eden iddialarda bulunduğu dikkate alındığında; dava dosyasındaki bilgi ve belgelerin incelenmesinden davalı idare tarafından bu durumun doğruluğunun menşe ülkesi olan İran’a ilişkin bilgiler de göz önünde tutularak yeterince araştırılmadığı tespit edilmiştir.” hükmüyle yetersiz değerlendirmenin altını çizmiştir.³⁶

Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi'nin 60. Maddesi kadına yönelik, toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin, Mültecilerin Statüsüne İlişkin 1951 Sözleşmesi 1A(2) Maddesi anlamında zulüm olarak ve tamamlayıcı/ ikincil korumayı gerektiren ciddi bir hasar biçimi olarak tanınabilmesini temin etmek üzere gerekli yasal veya diğer tedbirlerin taraf devletler tarafından alınacağı hükme bağlanmıştır. Aynı şekilde Sözleşmenin ayrımcılık yasağını düzenleyen 4. Maddesinde, ayrımcılık yapılmayacak temeller arasında “cinsel yönelim” ve “toplumsal cinsiyet kimliği” de açıkça belirtilmiştir. Buna rağmen Türkiye'deki yetkililerin sığınma başvurularını değerlendirirken ne ölçüde Sözleşmeyi göz önünde bulunduracağı açık değildir.

³⁶ Ankara 1. İdare Mahkemesi
21 Aralık 2015 tarih, 2015/418
E. ve 2015/2863 K.

BÖLÜM IV.

TÜRKİYE'DEKİ İRANLI LGBT MÜLTECİLERİN DURUMU
ve SİĞİNMA PROSEDÜRÜ

Şu an için Türkiye'de kabul merkezleri bulunmamaktadır. Sığınma talebinde bulunan mülteciler uydu kentlere yerleştirilmektedir. Uydu kent uygulamasına göre mülteciler kayıtlı buldukları uydu kent içerisinde serbest ikamet edebilmekte ancak uydu kentten ayrılmak için İl Göç İdaresi Müdürlüğü'nden izin almak durumundadır.

Şu an için Türkiye'de 62 il uydu kent olarak belirlenmiştir ve Ankara, İstanbul ve İzmir bu uydu kentlerin içerisinde yer almamaktadır. İranlı LGBT mülteciler bu illerin tamamına dağıtılmamakta yoğun olarak 6 ile yönlendirilmektedir.

A. BAŞVURU, KAYIT ve MÜLAKATLAR

Paralel prosedürün bir sonucu olarak mülteciler Türkiye'ye geldiklerinde hem BMMYK hem de GiGM'e kayıt yaptırmak durumundalar. Uygulamada ilk olarak SGDD'ye ön kayıt yaptıran mülteciler SGDD tarafından ikamet edecekleri uydu kente yönlendirilmektedir ve ardından yönlendirildikleri uydu kentte İl Göç İdaresi Müdürlüklerine kayıt yaptırmaktadır. Ön kayıt sırasında kimlik bilgileri ve başvuru sebebi kayıt altına alınmaktadır. Ön kayıt işleminden sonra mülteciler BMMYK kayıt işlemleri ve statü belirme mülakatları için beklemektedir. Aynı şekilde uydu kente yönlendirildikten sonra İl Göç İdaresi Müdürlüklerinde kaydolduktan sonra statü belirleme mülakatlarını beklemektedirler.

Görüşme yapılan İranlı LGBT mültecilerin büyük bir kısmı Türkiye'ye geldiklerinde nereye başvuru yapacaklarından haberdar olduklarını söylediler. Bu bilgiyi genel olarak daha önce Türkiye'de sığınma talebinde bulunmuş arkadaşlarından, bir kısmı da İran dışında bulunan İranlı örgütlerin internet sitelerinden edindiklerini belirttiler. Bunun yanı sıra görüşme yapılan mülteciler başvuru sebebi olarak cinsel yönelim ve cinsiyet kimliklerini açıklamakta zorlandıklarını, hayatları boyunca saklamak durumunda kaldıkları kimlikleri hakkında konuşmanın kolay olmadığını üstelik ifşa oldukları zaman ayrımcılık ve şiddetle karşılaşacaklarını

düşündüklerini belirttiler. Ön kayıt sırasında genel olarak negatif bir tutumla karşılaşmadıklarını ancak özellikle kayıt sırasında diğer mültecilerle beraber oldukları için rahatça başvuru sebebini dile getiremediklerini belirttiler.

Türkiye'ye gelip kaydını gerçekleştiren mülteciler, Türkiye'de kalacakları süre içerisinde uydu kenti çoğu zaman kendileri seçtiklerini belirttiler ancak bu seçim, nedenlerine göre farklılık göstermektedir. Denizli ve Eskişehir'i tercih eden İranlı LGBT mülteciler, bir tanıdıklarının bu şehirlerde olması nedeniyle burayı tercih ettiklerini, Adana ve Mersin için ise İran'da yaşadıkları şehrin iklimine benzer özellik gösterdiği için bu şehirleri tercih ettiklerini belirttiler. Kayseri yerelinde ise tercih sebepleri tek bir koşula bağlı olmayıp hem tanıdık olması hem de öncesinde pek çok LGBT'nin yaşadığı bir şehir olarak bilindiğinden tercih ettiklerini söylediler. Ancak LGBT mülteciler bu şehirleri seçmeden önce bu şehirlerdeki günlük yaşama ve şehirlere dair bilgi sahibi olmadıklarını belirttiler.

LGBT mültecilerin tamamı yerleştirme için uzun bekleme süreleri nedeniyle mağdur olduklarını söylediler. Ayrıca yapılan görüşmelerde, İngilizce konuşabilen, kendisini ve yönelimini çok iyi ifade edebilen, uluslararası terminolojiye hakim, LGBTİ örgütlerle iletişim halinde olan mültecilerin daha hızlı kabul aldıkları tespit edilmiştir.

BMMYK tarafından yapılan mülteci statüsü belirleme mülakatları sırasında özel hayata ve cinsel hayata dair soruların sorulduğu, rahatsız olsalar da kendilerini tüm ayrıntılarıyla soruları cevaplamak zorunda hissettiklerini belirttiler.

"İran'da doğmuş, büyümüş biri olarak kimliğimi hep baskıladım. Cinsellik hakkında konuşmak hep yasaktı. Bu nedenle cinsellik hakkında sorulan soruları yanıtlarken rahat değilim. Konuşmamaya alışmışım çünkü. Ama yine de sorulan her soruyu cevaplamam gerekiyor."

Her ne kadar BMMYK'nın cinsel yönelim ve toplumsal cinsiyet kimliği temelli uluslararası koruma başvuruların değerlendirilmesine ilişkin kılavuz ilkelerinde başvuru sahibinin kendi dilinde, saldırgan olmayan ve cinsel yönelim ve toplumsal cinsiyet kimliği çeşitliliğine karşı olumlu bir yaklaşım sergileyen sözcük dağarcığının kullanılmasının çok önemli olduğu, uygunsuz terminolojinin kullanımı, başvuru sahiplerini korkularının asıl niteliğini sunmaktan alıkoyabileceği belirtilmişse de bazı mülteciler kayıt sırasında tercümanların terminolojiye hakim olmadıklarını belirttiler.

“Kayıt sırasında başvuru sebebimi sordular, ben de eşcinsel olduğumu söyledim. Ancak teyit etmek için tercüman tekrar sorduğunda, İran'da cinsel suçluları tanımlamak için kullanılan ifadeyi söyledi. Ben de kabul etmedim ve eşcinsel olduğumu tekrarladım.”

AdıgeçenkılavuzilkelerdeLGBTİsterotiplereuymamanın değerlendirilmede kriter olmayacağı, değerlendirmenin basmakalıp önyargılarla ve tanımlarla yapılmaması gerektiği, aynı şekilde başvurucunun cinsel yönelim ve toplumsal cinsiyet kimliğine dair uluslararası terminolojiye hakim olmamasının mümkün olabileceği ve bunun olumsuz değerlendirmeye yol açmaması gerektiği net bir şekilde belirtilmiştir. Ancak yine de başvurunun değerlendirilmesinde bu ilkelerin her zaman göz önünde bulundurulmadığı tespit edilmiştir.

“İlk görüşmeden sonra reddedildim. Gey gibi görünmediğimi söylediler bana, nasıl olmam gerekiyor, illa kadınsı mı davranmam gerekiyor, sakalım olduğu için, kadınsı davranmadığım için gey olmadığımı düşündüler. Ama ben böyleyim ve geyim. Reddedildikten sonra itiraz ettim. Şimdi ikinci mülakat tarihini bekliyorum.”

“İlk görüşmede nasıl hissettiğimi, bu nedenle İran'da başıma neler geldiğini anlattım. Ben neyim bilmiyordum. Sadece kadın olmak istediğimi söyledim, ben erkeklere

ilgi duyuyorum geyim dedim. Ama beni reddettiler. İtiraz ettim. Sonra bana İranlı bir örgüt yardımcı oldu. Onlarla görüştüğümde sonra öğrendim meğer ben transmışım.

İtiraz ettikten sonra tekrar görüşmeye çağırdılar. Bu sefer söyledim ben transmışım diye. Kabul aldım şimdi, ülke için bekliyorum."

Uydu kentlerde görev yapan göç uzmanlarından bazıları statü belirleme görüşmeleri için BMMYK değerlendirmesini beklediklerini ifade ettiler. Her ne kadar genel olarak BMMYK ile GİGM değerlendirme sonuçları farklılık göstermese de bazı başvurularda birbirini tutmayan iki sonuç olabilmektedir. Özellikle BMMYK tarafından başvurusu kabul edilen ve yerleştirilmeyi bekleyen mültecilerin GİGM tarafından başvurularının reddedilmesi yerleştirme sürecini tıkamaktadır.

Görüşme yapılan LGBT mültecilerin halen İl Göç İdaresi Müdürlüklerine "yabancı şube" dedikleri ve göç uzmanlarını polis olarak düşündükleri tespit edildi. LGBT mülteciler yapılan mülakatlarda rahatsız edici ve alakasız sorularla karşılaştıklarını belirttiler.

"Polisle olan görüşmemde, trans olduğumu söyleyince, kadınla mı ilgilenirsin yoksa benimle mi diye sordu. Bunu niye sorduğunu anlamadım. Başka bir sürü saçma sapan, genital bölgeme dair sorular sordular."

"Mülakat sırasında evde kimin yemek yaptığını, kimin para getirdiğini, ne zaman homoseksüel olduğumu sordular."

Mültecilerin bir kısmı kendileriyle 30-45 dakika arasında değişen görüşmelerin yapıldığını ve bunların statü belirleme görüşmeleri olup olmadığını anlamadıklarını belirttiler. Bununla birlikte bazı mülteciler GİGM tarafından da statü belirleme mülakatlarının yapıldığından haberleri olmadığını, sadece BMMYK'nın mülakat yaptığını bildiklerini ifade ettiler.

Bazı LGBT mülteciler ise kendilerine kötü davranıldığını ve kendileriyle alay edildiğini söylediler.

“Polisin tavrı çok kötü, bizimle alay ediyorlar, kötü konuşuyorlar. Türkçe bilmediğimizi düşündükleri için anlamadığımızı sanıyorlar ama biz anlıyoruz.”

“Denizlideki polis çok kaba, Türkçeyi çok iyi bilen bir arkadaşımınla birlikte gittim, arkadaşım anlamış bizimle ilgili kötü şeyler söylemişler, kendi aralarında lezbiyen bunlar diye işaret etmişler. Bana Türkiye'ye geldin Türkçe öğrenmek zorundasın dediler, arkadaşım çevirdi, tercüman yoktu.”

B. BARINMA

Türkiye'de bulunan mülteciler, Türkiye'de buldukları süre boyunca genel olarak tüm masraflarını kendileri karşılamak durumundalar. Barınma konusunda devlet tarafından maddi yardım yapılmadığı gibi barınma ihtiyacının uygun ve güvenli bir şekilde karşılamak konusunda danışmanlık veren herhangi bir mekanizma da bulunmamaktadır.

Yaptığımız görüşmeler LGBT mültecilerin barınma konusunda ciddi sıkıntılar yaşadıklarını ortaya koymuştur. Maddi imkansızlıklar, dil sorunu, ayrımcılık, mülteciler arasındaki dayanışma ağlarından faydalanamama, birçok mültecinin barınma ihtiyacını karşılayamaması sonucunu doğurmuştur.

Türkiye'ye gelen mültecilere barınma için gösterilen herhangi bir bölge olmamakla birlikte, mülteciler kalacakları yerleri kendi imkânlarıyla bulmak zorunda kalmaktadır. Dil, bu arayışta en büyük bariyerlerden biri olmaktadır. Bu durum LGBT mülteciler için daha da zor bir duruma dönüşmektedir.

Mülteciler sadece yabancı oldukları için pek çok ev sahibinin kiralarda artışa gittiğini ifade etti ve bazı şehirlerde LGBT mülteciler kimliklerinden

dolayı ev bulamadıklarını, özellikle dış görünüş itibarıyla egemen cinsiyet rollerine uygun olmayan kişiler için ev bulmanın daha da zor olduğunu söylediler.

“Buraya geldiğimde prosedürü bilmiyordum, İstanbul'da bazı arkadaşlar Denizli'yi önerdiler ve buraya geldim. Trans olduğum için iş bulmam imkansız, bana ev vermek istemediler ya da çok yüksek kiralar söylediler. Pansiyonlar bana odamız yok dedi.”

Bazı mülteciler ev bulabilmek için kimliklerini gizlediklerini ve kimlikleri anlaşıldığı zaman evden atılmaktan korktuklarını söylediler. İfşa olmaktan korktukları için evlerinin içinde bile konuşmalarına dikkat ettiklerini belirttiler.

İfşa olma korkusu LGBT mültecilerin toplum içerisinde görünmez olmalarına, kendileri gibi davranmamalarına sebep olduğu gibi mültecileri özel hayatlarında da dikkatli davranmaya, evlerinin içerisinde bile kimliklerini gizlemeye itmektedir.

“Ev sahibi evi kontrol etmek için geldiğinde, neden iki yatağı birleştirdiniz birlikte mi yatıyorsunuz dedi. Çok korktuk, lezbiyen olduğumuz anlaşılmasın diye evin içinde bile sessiz konuşuyoruz. Komşular duyarsa evden atılırız diye korkuyoruz.”

C. SAĞLIK HAKKINA ERİŞİM

YUKK ile birlikte gelen en olumlu gelişme sağlık hakkına erişim konusunda olmuştur. Buna göre mülteciler kayıt oldukları zaman genel sağlık sigortasından faydalanmaktadır. Bu gelişme birçok sorunu çözmüş olsa da uygulamada sağlık hakkına erişimde çok ciddi sıkıntılar yaşanmaktadır.

Pek çok alanda olduğu gibi sağlık hakkına erişimde dil bariyer olmayı sürdürmekle beraber, bazı durumlarda SGDD ve İKGV tercüman desteği

sağlamaktadır. Daha önce hastaneye giden ve cinselyönelimlerini doktor ile paylaşan bazı mültecilerin özel hayatlarını ihlal eden sorularla karşılaştıkları ve sağlık durumlarından çok bu konu ile ilgili sorular yöneltildiğini ve bu durumdan oldukça rahatsız duyduklarını belirttiler.

"Hastanede de herkes bana normal değilmişim gibi davrandı. Doktor bana kız arkadaşınla birlikte beni de Kanada'ya götürsene dedi gülerek"

Trans Geçiş Süreci

Geçiş sürecini Türkiye'de başlatmak isteyen ve sürece devam etmek isteyen trans mülteciler nasıl bir yol izleyeceklerini bilmediklerini söylediler.³⁷ Geçiş süreci için hastaneye giden trans mülteciler doktorların bu konuda bilgisiz olduğunu belirttiler. SGK tarafından hormonların karşılanmaması ve mültecilerin hormon masraflarını karşılayacak maddi durumlarının olmaması hormon kullanımların sekteye uğratmaktadır. Bu durum trans mültecileri psikolojik olarak oldukça olumsuz etkilemektedir.

"Trans geçiş ve hormon için hastaneye gittim. Doktor bana penisin var mı diye sordu, hangi hormonu kullanıyorsun dedi ve reçete yazmadan 15 gün sonra tekrar gelmemi istedi."

İran'da trans geçiş sürecini tamamlamış ve başarısız operasyonlar nedeniyle fiziksel olarak kötü durumda olan trans mültecilerin ise tedavisini tamamlaması için yönlendirilebileceği bir hastane bulunmamaktadır.

Psikolojik Destek

LGBT mülteciler gerek ülkelerinde maruz kaldıkları şiddet gerekse Türkiye'de yaşadıkları adaptasyon sorunu, homofobik ve transfobik ayrımcılık ve şiddet nedeniyle psikolojik desteğe ihtiyaç duymaktadır. LGBT mültecilerin yeterli psikolojik destek almaması ne yazık ki intiharlarla sonuçlanabilmektedir.

³⁷ Türkiye'deki trans geçiş süreci Medeni Kanunu'nun 40. Maddesinde düzenlenmiştir. Bu düzenleme her yönüyle eksiktir ve TC vatandaşları düşünülerek madde yazılmıştır. Vatandaşlar için de sorunlu olan bu sürecin mülteciler açısından nasıl ilerleyeceği uygulamada belli olacaktır. Türkiye'deki hukuki düzenlemeye dair ayrıntılı bilgi için bkz. <http://www.kaosgl.com/sayfa.php?id=16694> (Erişim 19 Temmuz 2016)

Psikolojik yardım konusunda BMMYK bünyesinde bulunan psikiyatristler ya da uydu kentlerdeki devlet hastanelerinde veya sivil toplum bünyesinde bulunan psikolog veya psikiyatristlerden yardım almaktadırlar. Görüşmeler sırasında mülteciler tercüman kullanılması, desteği veren uzmanın toplumsal cinsiyet, cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği hakkında yeterli donanımına sahip olmaması ve önyargılar nedeniyle kendilerini rahat ifade edemediklerini dile getirdiler.

Özellikle BMMYK bünyesindeki psikiyatristlerle yapılan görüşmelerin sorunların çözümüne ilişkin olmadığını ifade ettiler. Görüşmelerin Ankara’da olduğunu, işten izin almak zorunda kaldıklarını ve bunun ücretlerinde kesintiye hatta bazen işten çıkarılmaya neden olduğunu, yol masrafları konusunda BMMYK yardımcı olsa bile sadece bir kişinin masrafını karşıladığını ve refakatçiye ihtiyaç duyabildiklerini ve psikiyatristle tekrar görüşmek için aylarca beklediklerini ifade ettiler.

“Ankara’ya gittim doktorlar görüşmek için, beni dinlemedi, tablet verdi bana sadece. O tabletler uyku yapıyor, çalışamıyorum bu nedenle bıraktım.”

D. SOSYAL YARDIM

Hem YUKK hem YUKK Uygulama Yönetmeliği’ne göre ihtiyaç sahibi mültecilerin sosyal yardım ve hizmetlere erişiminin sağlanabileceği hükme bağlanmıştır. Ancak ihtiyaç sahibi kişilerin nasıl belirleneceği, sosyal yardım sağlanan mültecilerin hangi kriterlere göre tespit edileceğine ilişkin bir açıklık bulunmamaktadır. Mevzuata göre ihtiyaç sahibi olanlara verilebilecek sosyal yardım ve hizmet desteği, İçişleri Bakanlığı ile Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafından belirlenen usul ve esaslara göre sağlanmaktadır. Ancak adı geçen bakanlıkların hangi kriterlere göre değerlendirme yaptıkları ya da başvuru beklemeden ihtiyaç sahibi mültecilerin tespit edilmesine ilişkin bir çalışma yapıp yapmadıkları açık değildir.

YUKK'da özel ihtiyaç sahiplerine ilişkin prosedürel kolaylıklar ve ayrıcalıklar düzenlenmiştir. Ancak özel ihtiyaç sahibi mülteciler içerisinde LGBTİ'ler yer almamıştır ve yasada LGBTİ mültecilerin hassasiyetlerine ilişkin herhangi bir düzenleme de mevcut değildir. Bu da LGBTİ'lerin sosyal hizmetlere ve sosyal yardımlara erişimini zorlaştırmaktadır.

Aynı şekilde YUKK Uygulama Yönetmeliği'nde başvuru sırasında kişilerin özel ihtiyaç durumlarına ilişkin beyanların da alınacağı hususu belirtilmiştir. LGBTİ mültecilerin özel ihtiyaç durumlarını ve kimliklerini rahatça ifade edebilmeleri için uygun ortamın sağlanmadığı açıktır. Gerek kimlikleri hakkında konuşmanın kolay olamaması gerekse başvuruyu alan görevlilerin toplumsal cinsiyet, cinsel yönelim, cinsiyet kimliği ve interseks durum hakkında yeterli bilgisinin bulunmaması ve bireysel önyargıları LGBTİ mültecilerin kendilerini ifade etmelerini ve bunun sonucunu olarak sosyal hizmetlerden faydalanmalarını engellemektedir.

Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanunu'nda "cinsel yönelim", "cinsiyet kimliği" ve "interseks durum"un ayrımcılığa karşı korunan temeller arasında yer almaması, LGBTİ'lere yönelik yapılan ayrımcılığın kurumsallaşması anlamına gelmektedir. Kanunla birlikte kurulan TİHEK'in tarafsızlığı ve işlevi sivil toplum tarafından eleştirilmiştir, kanunun ve kurumun ayrımcılığın önlenmesi konusunda işlevsiz olduğu belirtilmiştir. Bu durum LGBTİ'lere yapılan ayrımcılığın meşrulaşması anlamına gelmektedir.

Bütün bunlar birlikte değerlendirildiğinde; LGBTİ mültecilerin özel gereksinimleri ve spesifik sorunlarının çözümü konusunda yetkililer tarafından somut adımların atılmadığı ve mültecilerin sosyal hizmetlere erişimi konusunda maruz kaldıkları ayrımcılığın katlanarak devam edeceği ortadadır.

Sosyal yardım kapsamında Valilik tarafından sağlanan yardımlardan LGBT mültecilerin ne ölçüde faydalanabildiği uydu kentlere göre farklılık göstermektedir. Genel olarak mülteciler yardım için Valiliklere başvuru yaptıklarında bir miktar maddi yardım alabildiklerini belirttiler. Bunu

yanı sıra yardım başvurusunun değerlendirilmesi için sosyal inceleme yapıldığını ve bunun için uzun süreler beklemek zorunda kaldıklarını ifade ettiler. Özellikle erzak yardımının kendilerine yapılmadığını söylediler.

“Kışlar çok soğuk burada. Evim kötü, soğuk... Kaç kere gittim kömür yardımı için vermediler bana. Ailelere veriyoruz onların daha çok ihtiyacı var dediler.”

E. ÇALIŞMA HAYATI

Yapılan mülakatlarda Denizli’de iş imkanlarının daha fazla olduğu tespit edildi. İngilizce bilen mülteciler özel enstitülerde öğretmen olarak iş bulabildiklerini, çalışma süreleri uzun olsa da nispeten daha rahat koşulları olduğunu söylediler. Özellikle tekstil sektörünün de etkisiyle pek çok eşcinsel mültecinin iş bulabildiklerini ancak koşulların hiç de iç açıcı olmadığı iletildi. Haftada en fazla bir gün izin kullanmak şartı ile her gün 12 saat, günlük 25 ila 30 lira arasında değişen ücretlerle çalıştıklarını ve bunun yalnızca kira ve faturalara yettiğini, iş bulabilmek için kimliklerini sakladıklarını belirttiler. Translar ise görünürlük nedeniyle iş bulamadıklarını, bazı trans mülteciler ise iş bulabilmek için “erkek” ya da “kadın” gibi giyinmek durumunda kaldıklarını belirttiler.

“İran’daki gibi eşcinsel olduğumuzu öğrendiklerinde kovuyorlar, kötü davranıyorlar. Tekstilde çalışıyordum, 12 saat çalıştırıp 30 lira veriyorlardı. Hiç tatil yok. Sırtımda ve dizimde problem vardı, çalışamıyordum, kötü şeyler söylediler bana, kötü baktılar. Bu yüzden çıkmak zorunda kaldım.”

“Trans olduğumuz için, görünüşümüzden dolayı iş bulamıyoruz.”

“Sadece işe gidiyorum ve uyuyorum, kimseyle görüşmüyorum. İşyerinde kız arkadaşım olduğunu söyledim heteroseksüel görünmek için.”

Adana, Mersin ve Kayseri ve Eskişehir'de; Denizli'ye kıyasla görece daha kısıtlı iş imkanları sebebiyle pek çok mülteci kafelerde garson olarak, temizlik ya da bulaşık yıkama gibi işler bulabildiklerini söylediler. Çok ağır koşullarda çalıştıklarını söyleyen mülteciler, bazen paralarını alamadıklarını da belirttiler.

“Bir gece için 20 lira veriyorlardı, tüm gece bulaşık yıkıyordum.”

“Legal çalışma mümkün olmadığından iş bulmak da zor, para vermedikleri de oluyor”

F. SOSYAL HAYAT

Ziyaret edilen uydu kentlerde yaşayan İranlı LGBT mültecilerin çalışmak ve uyumak arasında gidip gelen hayatlarında yapacak başka bir şeye vakit kalmamaktadır. On iki saat çalışmanın ardından evlerine dönen mülteciler dinlenip ertesi gün yeniden işe gitmek üzere uyandıklarını belirttiler. Komüniteden arkadaşları olanlar için yaşananları paylaşabilecekleri bir alan olmakla birlikte mültecilerin hepsinin, illerde bulunan İranlı LGBT mültecilerle bir arada ol(a)madıkları için yaşananları paylaşabilecekleri, kendi dilleriyle kendilerini anlatabilecekleri alanları bulunmamaktadır.

Sosyal hayatlarında, dil probleminin de etkisiyle, yeni biriyle tanışamayan ve/veya ötekileştirilme endişesiyle hiçbir alana dahil olamayan pek çok LGBT mülteci bulunmaktadır. Pek çoğu kimliklerinin fark edilip tepki alacaklarından korktukları için imza günleri dışında evden çıkmamayı tercih etmektedir.

“İnsanlar gözleriyle rahatsız ediyorlar”

“Türkler bizi fark ettiğinde rahatsız ediyor bu yüzden görünür olmak istemiyorum. Evde oturuyorum genelde, herkes benim trans olduğumdan söz ediyor, bundan rahatsız oluyorum, bu yüzden kimseye güvenmiyorum.”

LGBT mültecilerin yoğunlukta olduğu ve görece görünür olduğu Eskişehir ve Denizli'de, sosyal hayatın kendi komüniteleri içerisinde sürdüğünden söz edilebilir. Ancak bu topluluğa dahil olmak istemeyen ve/veya dahil olamayan kişilerin herhangi başka bir sosyalleşme ortamı da kalmamış durumdadır. Sosyal hayat; Kayseri, Adana ve Mersin'de neredeyse yok denecek ölçüde az olduğunu söyleyen İranlı LGBT mülteciler, çoğu zaman kimseyle görüşmeden günlerini geçirmektedir. Sosyalleşmemenin en büyük sonuçlarından biri olan yalnızlık, LGBT mültecilerin Türkiye'de hayatta kalma mücadelelerinde en büyük sorunlarından biri haline dönüşmektedir.

Toplumsal baskılar sonucu sosyalleşecek alanların kısıtlı olması ya da bulunmaması, ekonomik sıkıntılar gibi nedenlerle LGBT mülteciler genellikle eve kapandıklarını ancak evlerinde bir araya gelmenin de riskli olduğunu ve komşuların kimliklerini anlayabileceklerinden korktuklarını söylediler.

"İmza için yürüyerek gidiyordum dalga geçildi sadece gittim geldim o yüzden hep geç gidiyordum kimse görmesin dalga geçmesin diye."

Ayrımcılık temelleri birbirinden keskin çizgilerle ayrılmaz, mülteciler içerisinde de bu temellerin kesişim alanlarında yer alan mülteciler için yaşam çok daha zor hale gelmektedir. Çünkü hassasiyetlerini gözeten ve spesifik sorunların çözümüne ilişkin bir yapılanma mevcut olmadığı için bu durumdaki mültecilerin Türkiye'de yaşayabilmesi neredeyse imkansız hale gelmektedir.

Görme engeli bulunan lezbiyen bir mülteci, dışarı çıkabilmek için başka insanlara ihtiyaç duyduğunu, ancak çoğu zaman bunun için kimseyi bulamadığını ifade etti. Bu durum onun sosyal hayattan tamamen soyutlandığını ve en elzem ihtiyaçlarının dahi karşılanamaz hale geldiğini göstermektedir.

"Doktora gitmek istedim, 4 gün beni götürecek birini bulamadım. Kimseyle hiçbir iletişim kuramıyorum, Türklerle de.. Ayda iki kere evden çıkıyorum."

G. HOMOFOBİK ve TRANSFOBİK ŞİDDET VE CİNSEL TACİZ

Mülakatların gerçekleştiği her ilde homofobi ve transfobi bahsedilen en önemli durumlardan biri oldu. Bu durum görece daha muhafazakâr olan şehirlerde, örneğin Kayseri'de, daha yükselişte olduğundan çoğu İranlı LGBT mülteci kendilerini dışarıya açmamayı tercih ettiklerini söylediler. Kayseri'de görüşülen trans kadınlar, çalışabilmek ve transfobiye maruz kalmamak için cinsiyet kimliklerini gizlediklerini ve bu durumun onları psikolojik olarak oldukça etkilediklerini dile getirdiler.

Denizli ve Eskişehir'in, diğer şehirlere oranla daha çok İranlı LGBT mültecinin açık yaşadığı şehirler oldukları ancak yine de homofobik ve transfobik söylemlere maruz kaldıklarını ilettiler.

"Dışarda beni göstererek -bu top- diyorlar. Sonra da gülüyorlar"

Gerek homofobik gerek transfobik şiddetin polis ve yetkililerce ciddiye alınmayarak suçluların bulunması konusunda iş yavaşlatma olduğunu ve gereken prosedürün uygulanmadığı bilgisi de iletildi. Bu durum mülteciler için güvensiz bir yaşam alanı yaratmakla beraber, psikolojik olarak sürekli tedirginlik halini beraberinde getirmektedir.

"Kimse bizi desteklemiyor. Durumumuzu anlamıyor. Polis gülüyordu biz bu durumdayken. Gey arkadaşım için aktif mi pasif mi diye sordular ve güldüler. Sanki şaka gibi sordular".

"Evimizin camına şişe fırlattılar lezbiyen olduğumuz için. Polise gittik, bize sarhoştur yapacak bir şey yok, evinize gidin dedi."

Yapılan mülakatlar sonucu eşcinsel kadınların hem mülteciler hem de Türkiyeliler tarafından cinsel tacize uğradığı bilgisine erişildi ancak çoğu bu durumun dosyalarında olumsuz bir etkisi olur endişesiyle gizlediğini ve paylaşmadıklarını iletiler. Lezbiyen mülteciler, özellikle çalıştıkları yerdeki Türkiyeli işverenler tarafından cinsel tacize uğradıklarını ve çoğu zaman bu yüzden işten çıktıklarını ya da kimliklerini açıkladıklarında işten çıkarıldıklarını söylediler.

LGBT mültecilerin uğradıkları homofobik ve transfobik saldırı ve cinsel taciz sebebiyle yaşamak istedikleri hayattan mahrum bırakılmakta ve hayata bağlanmalarını sağlayan kimliklerinin dışına çıkmaya zorlanmaktadırlar.

"Adana beni kabul etmiyor ve homofobi var."

BÖLÜM V.

SONUÇ VE TAVSİYELER

SONUÇ

Toplumsal şiddet Türkiye'de yaşayan özellikle kadın ve LGBTİ'ler üzerinde artmış bulunmaktadır. Toplumsal cinsiyet temelli ayrımcılık ve şiddet, şehirden şehre farklılık göstermekle birlikte, her şehirde hissedilmektedir. Bu durum İranlı LGBT mülteciler için daha zor bir hal almaktadır. Yetkililerin LGBTİ mültecilerin korunmasına ilişkin olarak gerekli önlemleri almaması ve bu konuda gönülsüz davranması sonucunda mültecilerin maruz kaldığı ayrımcılık ve şiddet katlanarak devam etmektedir.

İranlı LGBT mültecilerin tamamı yaşadıkları baskı ve korku dolu hayattan kaçıp Türkiye'de kendi kimliklerini yaşayabilecekleri bir alan yaratmaya çalışırken Türkiye'de yaşadıkları zorluklar çoğunu daha da karamsar bir hale dönüştürmektedir. İstedikleri tek şeyin "kendileri gibi yaşamak" olduğunu belirten mülteciler Türkiye'nin İran'dan daha iyi bir ülke olmadığını, hayatın burada onlar için durduğunu ve özgür olabilecekleri bir yerde devam edeceğini sık sık tekrarladılar

"Türkiye'ye gelmeden önce kalmak isterdim ama artık istemiyorum."

"Mülteci olduğum için hiçbir hakkım yok gibi davranıyorlar."

TAVSİYELER

- Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanunu'nda CYCKİD'ye dair korumayı da içerecek şekilde düzenlemeler yapılmalı, Kurumun tarafsızlığına ilişkin Sivil Toplumun tavsiyeleri gözetilecek şekilde kanun yeniden düzenlenmelidir. Ayrımcılığın ortaya çıkarılmasına yardımcı olacak istatistiksel çalışmalar yapılmalıdır.
- Politikacıların, kamu yetkililerinin ve kanaat önderlerinin homofobik, transfobik, ırkçı nefret söylemleri ile etkin mücadele edilmelidir.

- Nefret Suçları ile ilgili düzenleme yaşam hakkı, beden bütünlüğü, eğitim, barınma gibi temel haklar ile nefret söylemini de kapsayacak şekilde genişletilmeli, CYCKİD ibareleri nefret suçları düzenlemesinde yer almalıdır. LGBTİ'lere yönelik nefret suçlarına karşı gerekli cezai önlemler alınmalı; "ağır tahrik" indirimlerinin nefret suçları sonrası uygulanamayacağına dair düzenleme yasada yapılmalıdır.
- Göç İdaresi Genel Müdürlüğü başta olmak üzere tüm ilgili kamu kurumlarının LGBTİ mültecilerin farklı sorunlarına dair hassasiyet ve politika geliştirmelidir.
- LGBTİ mültecilerin maruz kaldıkları nefret suçları, ayrımcılık, polis şiddeti gibi hak ihlalleri sonrası soruşturma ve kovuşturma evresinde mağdurların mağduriyetlerini artıran kolluk kuvvetlerinin ve adli birimlerin ayrımcı ve/veya önyargılı tutumlarını bertaraf edecek önlemler alınmalıdır.
- Çalışma izni alınmasının önündeki engeller kaldırılmalı istihdam ve sağlık kamu ve özel kurum ve kuruluşları ile hizmetlere erişim alanlarında LGBTİ mültecilerin hak ihlallerini bertaraf edecek toplumsal ve kurumsal eğitim programları devletin pozitif yükümlülüğü olarak uygulanmalı ve takip edilmelidir.
- LGBTİ mültecilerin sosyal yardım ve sosyal hizmetlerden etkin bir şekilde yararlanması için gerekli düzenlemeler yapılmalı, bu alandaki ayrımcılığı önlemek için her türlü önlem alınmalıdır. Sosyal yardımların hangi kriterlere göre yapıldığı netlik kazanmalı, LGBTİ mültecilere yönelik ayrımcı uygulamaların önüne geçilmelidir.
- LGBTİ mülteciler uydu kentlere yönlendirilirken talepleri göz önünde bulundurulmalı ve yönlendirme yapılmadan önce uygun şehirler hakkında mültecilere bilgi verilmelidir. Özellikle kayıt sırasında Türkiye'deki sığınma prosedürüne, hak ve yükümlülüklerine ilişkin anlayabilecekleri şekilde bilgilendirme yapılmalıdır.

- LGBTİ mülteciler uydu kentlerde güvenli mekanlar konusunda bilgilendirilmeli, nerede ne şekilde barınabilecekleri hususunda resmi danışmanlık sağlanmalıdır. Kendi barınma masraflarını karşılayamayan LGBTİ mültecilere güvenli bir şekilde kalabilecekleri yerler sağlanmalıdır.
- GİGM tarafından CYCKİD temelli sığınma başvurularının değerlendirilmesinde uluslararası hukuktaki gelişmeler takip edilmeli, bu başvuruların nasıl değerlendirileceğine ilişkin Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelere uygun gerekli yasal düzenlemeler yapılmalıdır, BMMYK'nin değerlendirmeleri göz önünde bulunmalıdır.
- Statü belirleme mülakatlarını yapacak olan göç uzmanlarına yönelik uluslararası mülteci hukuku, toplumsal cinsiyet, CYCKİD ilişkin eğitimler düzenlenmeli ve bu eğitimler düzenli aralıklarla LGBTİ örgütleriyle işbirliği halinde yapılandırılarak gerçekleştirilmelidir.
- GİGM personeline (tercümanlar ve güvenlik görevlileri dahil) ayrımcılık, toplumsal cinsiyet, CYCKİD konusunda eğitim verilmelidir. Kayıt sırasında LGBTİ mültecilerin hassasiyetlerini ve özel durumlarını ifade edebilecekleri uygun ortam hazırlanmalı, mahremiyetlerine saygı gösterilmelidir.
- Kamu görevlileri tarafından gerçekleştirilen hak ihlalleri ile etkin mücadele edilmeli, bu konuda cezasızlığı önüne geçerek gerekli idari ve cezai soruşturma yapılmalıdır.
- LGBTİ mültecilerin başvurularının hızlandırılmış yerleştirilme prosedürüne göre değerlendirilmesine devam edilmelidir.
- BMMYK, SGDD ve İKGV personeline ayrımcılık, cinsel yönelim, cinsiyet kimliği konusunda eğitimler düzenlenmeye devam edilmelidir.
- BMMYK ve GİGM bünyesinde çalışan tüm tercümanlara başvuru sahiplerinin kendi dilindeki LGBTİ terminolojiye ilişkin gerekli eğitimler verilmelidir.
- Tüm bu çalışmalar çerçevesinde LGBTİ örgütleri ile kamu kurumları ve Parlamento arasında diyalog ve işbirliği tesis edilmelidir.

GMK Bulvarı No: 29/12 Demirtepe / Ankara
T +90 312 230 03 58 F +90 312 230 62 77

 /KaosGL94

 /Kaosgl

 www.kaosgl.org

 www.kaosgldernegi.org